

NORSK FORSIKRINGSJURIDISK
FORENINGS PUBLIKASJONER

NR. 74

Vit.ass.stud.jur. Stine Aunbu

Forsikringsavtalelovens regler
for når et tiltak er å anse
som et redningstiltak

Avhandling tilknyttet møte i
Norsk Forsikringsjuridisk forening
12. februar 1997

Norsk Forsikringsjuridisk Forening har tidligere
utgitt følgende publikasjoner:

- Nr. 1. *Henry Ussing*: Streiftog i erstatningsretten.
- " 2. *Dagfinn Dahl*: Voldgift eller rettergang.
- " 3. *Nils Finn Simonsen*: Barns uaktsomhetsansvar.
- " 4. *Erik Løfgren*: Hur beräknas ersättning för kroppsskada ock förlust av försörjare enligt svensk rätt?
- " 5. *J. Øvergaard*: Nogen bemerkninger om hovedårsakslæren i sjø- og ulykkesforsikring.
- " 6. *G. Astrup Hoel*: Hovedårsaksprinsippet.
- " 7. *J. Fr. Coucheron*: Om livspolisers beskatning.
- " 8. *Jon Vislie*: Panthaverinteresser i kaskoforsikring.
- " 9. *Erling Wikborg*: Forsikringsagentenes rettslige stilling.
- " 10. *Nils Finn Simonsen*: Hvilke krav bør der stilles til en ny automobillovs erstatningsregler?
- " 11. *Haakon Sæthre*: Nerverlægen i erstatningssaker.
- " 12. *Sven Arntzen*: Bør adgangen til å kreve oppreisning for legemskrenkelse utvides?
- " 13. *J. Fr. Coucheron*: Streiftog i F.A.L.'s kapitel om livsforsikring.
- " 14. *Jens Chr. Hauge*: Skadeforsikring i krisetider.
- " 15. *Johs. Andenæs*: Fortid og fremtid i erstatningsretten.
- " 16. *Axel Heiberg jr.*: Ansvar for dyr.
- " 17. *I. Sundfør*: Konossementansvaret.
- " 18. *Th. Gundt*: Spredte spørsmål fra grensefeltet mellom sjøforsikringen og krigsforsikringen.
- " 19. *Fredrik Moe*: Invaliditet og erstatning.
- " 20. *Fr. H. Winsnes*: Regressoppgjør etter strls. ikrl. § 26.
- " 21. *Alex Rein*: Juridiske problemer i ulykkesforsikringen.
- " 22. *Sjur Brækhus*: Det begrensede rederansvar.
- " 23. *Knut Blom*: Sakførerens rettslige ansvar.
- " 24. *Ole F. Harbek*: Dommeren i erstatningssaker.
- " 25. *Paal Berg*: Prejudikater.
- " 26. *Kristen Andersen*: Små og store bølger i erstatningsretten.
- " 27. *Hans Chr. Bugge*: Sjøassurandørens ansvar for redningstiltak.
- " 28. *Trygve Lange-Nielsen*: Streiftog i amerikansk erstatningsrett.
- " 29. *Torstein Eckhoff*: Noen ord om bevisbyrde og bevisbyrdeteorien.
- " 30. *Rolf Løchen*: Særregler i den gjensidige skadeforsikring.
- " 31. *Trygve Norman*: Erstatning for tap av forsørger.
- " 32. *Robert Meinich med flere*: Bør erstatningsregler i de nordiske billover enrettes - og i tilfelle hvorledes?
- " 33. *Wilh. Münther Rolfsen*: Det offentliges ansvar for sine tjenestemenns handlinger.
- " 34. *Georg Lous*: Jernbanens erstatningsansvar.
- " 35. *Per Løken*: Om ansvar i naboforhold.
- " 36. *Knut S. Selmer*: F.A.L. § 25 som den er - og som den burde være.

Forsikringsavtalelovens regler for når et tiltak er å anse som et redningstiltak

Forord

Norsk Forsikringsjuridisk Forenings Publikasjoner nr. 74 inneholder en studentavhandling skrevet av Stine Aunbu: "Forsikringsavtalelovens regler for når et tiltak er å anse som et redningstiltak". Avhandlingen ble skrevet mens Aunbu var vitenskapelig assistent på Nordisk Institutt for Sjørett. Professor Hans Jacob Bull har vært veileder. Avhandlingen ble bedømt til karakteren 2,40.

Norsk Forsikringsjuridisk Forenings Publikasjoner tar i utgangspunktet kun sikte på publisering av foredrag avholdt i Foreningen. Publiseringen av Aunbu's avhandling må imidlertid sees i sammenheng med at Professor Trine-Lise Wilhelmsen holdt foredrag i Foreningen 12. februar 1977 om Forsikringsselskaperens ansvar for redningsomkostninger. Dette foredraget ble ikke publisert nettopp fordi Aunbu på dette tidspunktet arbeidet med sin avhandling om samme tema. Når Aunbu nå er ferdig med sin avhandling, har derfor Norsk Forsikringsjuridisk Forening funnet det hensiktsmessig at denne avhandlingen publiseres i tilknytning til Wilhelmsens foredrag.

INNHOLDSFORTEGNELSE

Kapittel 1. Innledning
1 1 Emnet for oppgaven
1 2 Kort om kildesituasjonen
1 3 Systematikk og plassering av reglene om redningsomkostninger
1 3 1 Oversikt
1 3 2 Begrunnelsen for selskapets ansvar for redningsomkostninger
1 3 3 Virkninger av at en kostnad blir ansett som en redningsomkostning
1 4 Vilkårene for å anse et tiltak som et redningstiltak
1 4 1 Oversikt
1 4 2 Krav til tiltakene
1 4 2 1 Tiltaket kan være en handling eller en unnløstelse
1 4 2 2 Tiltaket må være forsvarlig, men ikke nødvendigvis vellykket
1 4 3 Subjektive krav
1 4 3 1 Tiltaket kan iverksettes av hvem som helst
1 4 3 2 Den som iverksetter tiltaket må ha til hensikt å redde forsikrede verdier
1 5 Hvilke omkostninger dekkes?
Kapittel 2 Krav til situasjonen for at tiltaket skal være et redningstiltak
2 1 Innledning
2 2 Forsikringstilfellet er inntruffet
2 3 Overhengende fare for at et forsikringstilfelle vil inntreffe
2 3 1 Innledning
2 3 1 1 Oversikt
2 3 1 2 Nærmere om vilkårets begrunnelse
2 3 1 3 Presentasjon av den videre fremstilling
2 3 2 Lovens angivelse av faregraden
2 3 2 1 Innledning

a) Oversikt.....	19
b) Rettskildene	20
c) Forholdet til Norsk Sjøforsikringsplan.....	21
2.3.2.3 Angivelse av faregraden i forhold til FAL § 4-10 og § 6-4	23
2.3.3 Krav om at faren skal være akutt.....	26
2.3.3.1 Oversikt.....	26
2.3.3.2 Akutt fare som avgjørende kriterium.....	27
2.3.3.3 "Overhengende fare" selv om faren ikke er akutt.....	28
2.3.4 Faren er blitt vurdert som overhengende, men det tar lang tid før tiltak blir iverksatt.....	31
2.3.5 Er samfunnsmessige hensyn relevante?	35
2.3.6 Kasuistikk: overhengende fare for tyveri ved stjalne nøkler.....	36
2.3.6.1 Innledning.....	36
2.3.6.2 Kunnskap om hvor nøkkelen passer	37
2.3.6.3 Den geografiske nærhet.....	38
2.3.6.4 Tyven fikk tak i nøkkelen ved en tilfeldighet.....	39
2.3.6.5 Tidsforløpets betydning i tyverisakene.....	41
2.4 Spørsmålet om faregraden skal vurderes subjektivt eller objektivt.....	42
Kapittel 3. Forsikringstilfelle og tap som faller inn under forsikringen.....	45
3.1 Innledning.....	45
3.2 Kort om hva begrepene "forsikringstilfelle" og "tap som faller inn under forsikringen" omfatter	46
3.3 Forsikringstilfelle eller redningsomkostning.....	48
3.3.1 Innledning	48
3.3.2 Forholdet mellom vilkårsreguleringen og FALs regler om redningstiltak.....	48
3.3.3 Grensen mellom følgeskader og redningsomkostninger.....	51
3.4 Sikredes subjektive forhold.....	52
3.4.1 Innledning	52

3.4.3 Hel eller delvis erstatning.....	
Kapittel 4. Krav om at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter.....	
4.1 Innledning.....	
4.2 Bakgrunnen for kravet.....	
4.3 Generelt om hva kravet til ekstraordinærhet innebærer.....	
4.4 Upåregnelighet som vilkår	
4.4.1 Innledning	
4.4.2 Upåregnelighet som vilkår etter FAL.....	
4.5 Forholdet mellom faregraden og kravet om at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter.....	
4.6 Kort om begrepets hensiktsmessighet.....	

LITTERATUR.....	
FORKORTELSER	
DOMMER OG NEMNSAVGJØRELSER.....	

Kapittel 1. Innledning

1.1 Emnet for oppgaven

Forsikringsavtaleloven av 16. juni 1989 nr. 69¹ inneholder regler om forsikringsavtaler. Forsikringsselskap blir ansvarlig for omkostninger pådratt for å sikre verdier. I prinsippet gjelder reglene om redningstiltak alle forsikring. Det vil være av interesse å se på hvilke vilkår som gjelder og således også nærmere på hva som ligger i det enkelte vilkår.

Reglene om redningsomkostninger er plassert i FAL §§ 4-10 og 6. Til selve situasjonen, dels krav til tiltakets art og dels suksess, fullstendig fremstilling av reglene vil føre for langt. Fremstillingen vil hovedsak dreie seg om de mest sentrale vilkårene, nemlig om situasjonen (kapittel 2) og kravet til tiltakets art (kapittel 4). Om kravet til situasjonen oppstår det også særlige spørsmål om forsikringstilfelle i forbindelse med dekningen av redningsomkostninger vil bli behandlet i kapittel 3.

For å få fullt utbytte av drøftelsen av disse spørsmålene er det viktig å ha en viss oversikt over de andre vilkårene som også må være med derfor nedenfor i punkt 1.4 bli gitt en kort og generell gjennomgang av kravene som oppstilles. Fremstillingen tar ikke sikte på å være fullstendig, men vil si noe om forhold til alle de spørsmålene som kan reises.

Som tittelen antyder er det i hovedsak reglene i FAL som er tema. Tilsvarende regler finnes for sjøforsikring, og de er regulert i Sjøforsikringsplan av 1996, heretter kalt NSPl. Disse reglene er særs spørsmål, som ikke skal behandles her. Imidlertid er praksis som er mer omfattende, og vil kunne benyttes der den er relevant.

1.2 Kort om kildesituasjonen

FAL §§ 4-10 og 6-4 bygger på FAL'30 §§ 52 og 53. Paragrafene er i hovedsak likelydende, slik at det som er av praksis fra før FAL fortsatt vil være relevant.

De tidligere bestemmelser viste seg i praksis tidvis å reise vanskelige tolkningsproblemer. Forsikringsavtalelovutvalget uttalte at det prøvde å formulere reglene i FAL'89 slik at noen av disse problemene ble redusert, men mente at det ikke var mulig å formulere ordlyden slik at "enhver tolkningstilvilling unngås".²

Rettspraksis på området er meget sparsom. Den eneste høyesterettsdom som går direkte på spørsmål om når et tiltak er å anse som et redningstiltak er fra før FAL'30s ikrafttreden.³ Jeg har heller ikke funnet publiserte lagmannsrettsavgjørelser på området.

Imidlertid finnes det en del uttalelser fra Forsikringskadenemnda, FSN.⁴ Rettspraksis viser at domstolene anser nemdsuttalelsene for å være relevante rettskildefaktorer, og til dels også med relativt stor vekt.⁵ Under arbeidet med avgjørelsene om redningsomkostninger er mitt inntrykk at avgjørelsene ofte er svært konkrete, og ofte også svært sparsomme med *begrunnelser* for det standpunkt nemnda har tatt. I denne sammenhengen vil de derfor først og fremst ha verdi som eksempler til illustrasjon.

FSNs uttalelser er ikke bindende for partene. De er kun rådgivende, jfr. forutsetningsvis FAL § 20-1 annet punktum. *Selskapet* har etter dette punktet heller ikke rett til å bringe en sak som er under behandling i nemnda inn for domstolene.⁶

Som nevnt ovenfor finnes det også en del praksis på sjøforsikringens område. Reglene er delvis likt utformet i NSPI § 4-7 flg, for felleshavari og de partikulære redningsomkostninger. Der disse reglene kan belyse problemstillingene i forhold til FAL vil de bli brukt.⁷

² NOU 1987:24 side 123.

³ Se Rt. 1925 s. 513. 12. mars 1998 avsa imidlertid Høyesterett en dom om FAL § 6-4. Den berører ikke nærmere vilkårene for hva som regnes som et redningstiltak, men sier noe nærmere om hvilke kostnader som er omfattet av erstatningen.

⁴ For en nærmere redegjørelse om Forsikringskadenemnda, se BULL side 38 flg.

⁵ BULL side 41 flg. Se som eksempler på nemdsuttalelsenes betydning Rt. 1987 s. 744, RG 1993 s. 1172 og RG 1991 s. 337. Se også Rt. 1993 s. 1482, hvor HR tillia nemdspraksis "begrenset

Reglene er tilnærmet likelydende i dansk og svensk forsett. Imidlertid er disse lovene i motsetning til FAL'89 deklarasjonens betydning for tolkningen i det enkelte tilfelle.⁸ Svensk og dansk i hvert fall kunne brukes som *illustrasjon* til hva som ligger i vilkårene.

FAL'30 var et resultat av et nordisk lovsamarbeid, og var således likelydende i Danmark. Ved revisjonen som startet i 1970-årene var også intensjonene i samarbeidet, som imidlertid ikke fungerte særlig godt. Siden reglene i hovedsak er som FAL'30, vil imidlertid nordisk praksis kunne ha en større grad av relevans.

Reglene har også tidligere vært behandlet i norsk forsikringsrett, som en generell gjennomgang, eller om enkelte andre forhold. Utfordringen her blir derfor å prøve å systematisere innholdet i reglene som har valgt å behandle utførlig. Noe av problemet i den forbindelse er at reglene ofte har en nær indre sammenheng. I tillegg er det begrenset tilgjengelig rettspraksis. Dette fører til at det er vanskelig å gi en god fremstilling av det enkelte vilkår, idet både selve tolkningen av vilkåret og problemet ofte kan være avhengig av andre vilkår.

1.3 Systematikk og plassering av reglene om redningsomkostninger

1.3.1 Oversikt

Reglene om hvilken situasjon som må foreligge og hva som skal dekkes som redningskostnader er plassert i henholdsvis FAL kapittel 4 om "forutsetninger for selskapets ansvar" og kapittel 6 om "alminnelige forutsetninger for selskapets ansvar". Etter lovens § 1-3 er reglene preseptorisk for "stor næring".¹⁰ I utgangspunktet kan dermed ikke selskapene avvikle reglene, eller sette andre betingelser for ansvaret.¹¹

⁸ Se som eksempel punkt 3.3 nedenfor.

⁹ Se særlig BULL, SELMER og GRUNDT for en generell fremstilling, og ARN og BULL i AfS for enkelte særspørsmål.

FAL § 4-10 regulerer i første omgang sikredes plikt til å avverge og gi melding om forsikringstilfellet.¹² Dersom redningsplikten brytes kan selskapet ha rett til å sette ned ansvaret eller la det falle helt bort. Adgangen til å lempe ansvaret er avhengig av sikredes skyldgrad, skadeforløpet og forholdene ellers, jfr. fjerde ledd. Motstykket er § 6-4, hvor det heter at dersom slike tiltak blir iverksatt vil selskapet på visse vilkår bli ansvarlig for eventuelt tap og kostnader som sikrede dermed blir påført.¹³

I dansk forsikrings teori er det tatt til orde for at man i denne sammenhengen generelt bør gå bort fra terminologien "redningsforanstaltninger" om disse bestemmelsene.¹⁴ I stedet er det foreslått å bruke uttrykket "tapsbegrensningsplikt", fordi reglene "reelt inneholder en plikt til at begrense tapet". Grunnen er at begrepet "redningstiltak" bør reserveres for de forhold som omfattes av dansk FAL § 19 annet ledd. Tilsvarende finnes i norsk rett, FAL § 4-13. Etter denne regelen vil ikke selskapet bli ansvarsfritt etter de alminnelige fremkallelse-reglene, forutsatt at tapet skyldes forsvarlige handlinger for å hindre skade på person eller eiendom

Tradisjonelt er begrepet "redningsforanstaltninger" eller "redningstiltak" brukt om de tiltak som blir iverksatt etter § 4-10 i forhold til den situasjon § 6-4 jfr § 4-10 beskriver, mener jeg begrepet er dekkende. Den tradisjonelle begrepsbruk vil dermed bli fulgt her.

Tilsvarende regler finnes ikke for personforsikring, selv om enkelte elementer kan spores i § 13-12. Begrunnelsen for dette må være at det blir for vanskelig å regulere, samt at kostnadene kan komme opp i så store beløp at det ikke skal være selskapenes ansvar. Økonomiske vurderinger vil sjelden gjøre seg gjeldende der det er snakk om å redde liv eller helse, slik at man derfor vil kunne risikere særlig store omkostninger.¹⁵ I tillegg er redningsplikten i personforsikring selvsagt begrenset. Det må være strenge grenser for hva man kan pålegge forsikringstakeren å gjøre med kropp eller helse.¹⁶

Full forståelse av hva som ligger i det enkelte vilkår oppnås først ved kjennskap til hvorfor reglene om redningstiltak eksisterer, og hvilken betydning det har at tiltaket oppnår den betegnelsen. Det vil kort bli behandlet nedenfor i punkt 1.3.2 og 1.3.3.

1.3.2 Begrunnelsen for selskapets ansvar for redningsomkos

Det er flere grunner til at selskapet blir ansvarlig for kostnader som skyldes skade på forsikrede gjenstander. Tradisjonelt er det pekt på at selskapet vil bli ansvarlig for redningsomkostningene.¹⁷ De tre grunner til en viss grad sammen. Utgangspunktet for erstatning for redningsomkostningene er jo at tiltakene iverksettes for å hindre tap som selskapet er ansvarlig for.¹⁸ Det vil altså i vid utstrekning være i selskapets interesse at redningsomkostninger blir foretatt.

For det første er meningen at reglene skal virke skadeforebyggende. Sikrede vet at selskapene vil erstatte de tap han lider ved å bli skadet, og sjansen for at han iverksetter disse tiltakene øke.

For det andre er det rene rimelighetshensyn som ligger bak. Selskapet i loven er pålagt å hindre tap som selskapet måtte ha dekket (for eksempel ved å betale det en rimelig og naturlig følge at det er selskapet som betaler for de nødvendige tiltakene.

For det tredje er reglene begrunnet i de samme hensyn som ligger bak sk. negotiorum gestio (uanmodet forretningsførsel) og nødrettsregler. Dette er sagt å være ekspropriasjonshensyn.²⁰ Når sikrede må betale for skade som selskapet skal spares for utbetalinger, bør det i hvert fall de nødvendige tiltak eventuelt blir påført.

¹² "Sikrede" er etter FAL § 1-2 bokstav c) den som etter avtalen har krav på dekning av skade, eller den som har forsikret sitt eventuelle erstatningsansvar

¹³ Forholdet mellom FAL § 4-10 og § 6-4 reiser særlige spørsmål. De vil bli behandlet under

¹⁷ NOU 1987:24 side 123, SELMER side 324 flg. og BULL side 319

1.3.3 Virkninger av at en kostnad blir ansett som en redningsomkostning

Det å få klassifisert et tiltak som redningstiltak kan ha betydning i flere relasjoner.

For sikrede betyr dette først og fremst at han har en hjemmel til å få erstattet tap som ikke er dekket under primærforsikringen. § 6-4s angivelse av hvilke kostnader som dekkes er meget vid. Her heter det at selskapet erstatter "skade, ansvar, utgifter og annet tap". I utgangspunktet er det altså ingen begrensninger på hvilke kostnader som kan kreves dekket.²¹

Reglene inneholder heller ingen bestemmelser om forsikringssum. Dersom kostnadene overstiger avtalens summessige begrensning, får dette altså ingen betydning. Sikrede har likevel fortsatt krav på full erstatning. I verste fall, dersom tiltaket er muslykket, kan altså selskapet risikere å måtte dekke både forsikringssummen og redningsomkostningene.²²

I følge forarbeidene er det i prinsippet en alminnelig erstatningsrettslig utmåling av tapet som skal legges til grunn.²³ Dette betyr at forsikringsrettslige prinsipper som f.eks. aldersfradrag heller ikke kommer til anvendelse. I forarbeidene heter det videre at dersom utmålingen etter forsikringsavtalen skulle medføre en høyere erstatning, skal utmålingen av redningsomkostningene behandles etter vilkårene i forsikringsavtalen.²⁴ Sikrede skal altså få erstattet det høyeste beløp.

Hvorvidt forsikringsvilkårenes eventuelle bestemmelser om egenandeler får betydning for redningsomkostningene er ikke helt klarlagt.²⁵ FAL selv er taus om forholdet. Heller ikke forarbeidene berører spørsmålet. Imidlertid presiseres det her at det dreier seg om "et erstatningskrav, ikke et krav i henhold til forsikringsavtalens primærdekning".²⁶ At forarbeidene så klart "løfter" redningsomkostningene vekk fra selve forsikringsavtalen kan tas til inntekt for at selskapet ikke kan betinge seg egenandel. På bakgrunn av lovens ufravikelige karakter er det derfor nærliggende å hevde at selskapene ikke kan kreve eller avtale særskilte egenandeler ved erstatning av redningsomkostningene.²⁷

²¹ Mer om dette under punkt 1.5 nedenfor.

²² Jfr. punkt 1.4.2.2 nedenfor.

²³ NOU 1987:24 side 129.

²⁴ NOU 1987:24 side 129.

For sjøforsikring er det uttrykkelig sagt i NSPI § 12-18 tredje ledd. Her heter det "redningsforanstaltninger, jfr. § 4-7 til § 4-12, erstattes uten egenandel."

Det å klassifisere et tap som en redningsomkostning kan også ha betydning for om fordeling av kostnader mellom flere selskaper. Dersom tapet dekkes under ansvarsforsikring i et selskap og en tingskadeforsikring i et annet selskap, kan det komme på spissen. Tiltaket kan jo både falle inn under ansvarsforsikringen som primærdekningsfelt, eller som et tiltak for å avverge en skade som dekkes under tingskadeforsikringen. I en slik situasjon vil det være av egen interesse å finne ut hvilket selskap som skal bære tapet.²⁸

1.4 Vilkårene for å anse et tiltak som et redningstiltak

1.4.1 Oversikt

Vilkårene for hva som er å anse som et redningstiltak er uttrykt i FAL § 6-4. Her heter det at selskapet svarer for de kostnader som påført under forhold som nevnt i § 4-10, når hensikten med tiltaket er å avverge eller begrense tap som faller inn under forsikringen, og tapet har en ekstraordinær karakter og måtte anses som forsvarlig.²⁹

Som nevnt ovenfor skal denne oppgaven i hovedsak omhandle å undersøke må stilles til situasjonen og til tiltakets karakter. I § 4-10, som gjelder for tingskadeforsikring, oppstilles kravet om at et forsikringstilfelle allerede er inntruffet, og at tapet er "overhengende fare" for at et forsikringstilfelle vil inntreffe. Dette er behandlet i kapittel 2 og 3. I kapittel 4 vil jeg behandle hva som er å anse som et redningstiltak. I kapittel 4 vil jeg behandle hva som er å anse som et redningstiltak. Noen bemerkninger til de resterende vilkårene er således på sin plass her.

1.4.2 Krav til tiltakene

1.4.2.1 Tiltaket kan være en handling eller en unnløtelse

Loven gir ikke selv noen entydig anvisning på hva slags tiltak som er å anse som redningstiltak. *Ordlyden* i §§ 6-4 og 4-10 henspiller imidlertid bare på positive handlinger, jfr. uttrykkene "gjøre" og "tiltak". Oftest vil nok også tiltaket bestå i en aktiv handling, men det er ikke lenger tvilsomt at også en unnløtelse vil kunne anses som et tiltak i denne relasjon. I forarbeidene sies det uttrykkelig at "såvel positive handlinger som unnløtelser kan være "tiltak" i lovens forstand".²⁹

FAL'30 benyttet uttrykket "foranstaltninger", som heller ikke sier noe klart om unnløtelser kunne føre til redningsomkostninger. Spørsmålet har vært utførlig drøftet i teorien.³⁰ Det klassiske eksempelet er at man lar være å stoppe en oljelekkasje fra en brennende fabrikk med det formål å tømme fabrikkens for olje, slik at brannen reduseres.

Problemet i forhold til om unnløtelsen er å anse som et tiltak eller ikke, vil imidlertid gjerne være rene *bevissspørsmål*. Særlig vil det subjektive kravet om redningshensikt kunne skape problemer i denne forbindelse. Det vil være vanskelig å bevise at unnløtelsen var bevisst i forhold til å søke å hindre en skade.³¹

1.4.2.2 Tiltaket må være forsvarlig, men ikke nødvendigvis vellykket

Tiltakene må også "anses som forsvarlige". Først og fremst innebærer dette vilkåret at selskapet ikke skal bli ansvarlig for tiltak som ikke er hensiktsmessige i forhold til å hindre en forsikringsmessig skade. Det kan ikke anses å være det praktisk viktigste vilkåret, og må nok betraktes som en sikkerhetsventil. Det bør således ikke tolkes for strengt. Kravet er i seg selv en naturlig følge av at selskapene blir pålagt å dekke utgiftene ved redningstiltakene.³² En skal ikke kunne overføre uforsvarlig pådratte kostnader til andre, og således kan man si at det også ville fulgt av lojalitetsplikten i kontraktsforhold.

²⁹ NOU 1987:24 side 117 og 129

³⁰ Se særlig ARNTZEN i TFR side 137 flg.

Formuleringen er ny i forhold til FAL'30. Her var kravet negativt, det her het at foranstaltningen ikke "ut fra de forhold som foretatt, må betegnes som ufornuftig". Det var ikke meningsrealitetsendring ved den nye formuleringen.³³

Etter FAL'30 skulle forsvarligheten ses på slik forholdene var iverksatt. Dette må gjelde også i dag. Dersom tiltaket objektivt forsvarlig slik sikrede vurderte situasjonen, må forsvarligheten være oppfylt. Etter forarbeidene må man her legge vekt på at sikringen i en presset situasjon, og han må således "ha god margin for redningstiltak".³⁴ Det stilles følgelig ikke særlige strenge krav til kravet til forsvarlig tiltak.

Imidlertid må man som en hovedregel kunne si at dersom man at utgiftene ved tiltaket *vesentlig* vil overstige verdien av det som vil man ikke kunne karakterisere tiltaket som forsvarlig.³⁵ Selskapet vil være ansvarlig for f.eks. affeksjonsverdien.

Et annet særlig problem i denne forbindelse er skade på personer i forbindelse med redningstiltaket. Det sies noe nærmere om dette i punkt 1.5 nedenfor.

FAL oppstiller ikke noe krav om at tiltaket skal være vellykket. I seg selv er forsvarlig, er det uten betydning for erstatningen at det viste seg ikke å hjelpe.³⁶ Mislykkede redningstiltak er således og det kan følgelig ende opp med å måtte dekke både tap som forsikringen og å erstatte redningsomkostningene.

1.4.3 Subjektive krav

1.4.3.1 Tiltaket kan iverksettes av hvem som helst

Som et utgangspunkt er det etter § 4-10 bare sikrede som kan iverksette redningstiltak. Imidlertid må det antas at dette likevel personer han identifiseres med etter § 4-11.

³³ NOU 1987:24 side 123

Det er klart at sikrede selv har rett til å kreve selskapet for eventuelle redningskostnader, men også de som iverksetter tiltak på sikredes vegne vil kunne ha et erstatningskrav mot selskapet. Tredjemann som iverksetter redningstiltak uten å ha plikt til det vil således også ha et direktekrav mot selskapet, jfr. § 7-6.³⁷ Det samme gjelder der tredjemanns verdier blir ofret i forbindelse med redningstiltaket, og han ville ha hatt et erstatningskrav mot sikrede. § 6-4 annet ledd løser nå spørsmålet som var noe problematisk under FAL'30.

1.4.3.2 Den som iverksetter tiltaket må ha til hensikt å redde forsikrede verdier

Dersom tiltaket ikke er iverksatt med den *hensikt* å avverge et tap som faller inn under forsikringen, vil ikke selskapet være ansvarlig.

Hva regelen angir er i seg selv ikke så vanskelig tilgjengelig. Hovedregelen er at om sikrede har til hensikt å redde en uforsikret interesse, og dermed tilfeldigvis også en forsikret, vil han måtte bære kostnadene ved tiltaket selv. Om situasjonen skulle være omvendt, vil selskapet i utgangspunktet svare.³⁸ Unntak kan tenkes der hensikten er å redde begge interessene, slik at det kan bli snakk om fordeling av kostnadene etter en lignende tankegang som ligger til grunn for fordelingen av omkostninger ved felleshavari i sjøforsikringsretten.³⁹

Innen sjøforsikring vil reglene om felleshavari komme til anvendelse, jfr. NSPI §§ 4-8 flg. Den typiske situasjon er at redningshandlingen tar sikte på å redde både skip og varer/gods. Her vil felleshavari kostnadene bli fordelt mellom kaskoassurandøren og vareassurandøren.⁴⁰ Felleshavari reiser flere kompliserte problemstillinger som ikke skal behandles her.

Poenget er altså at sikrede forsettlig må ha iverksatt redning av et gode som omfattes av forsikringen. FAL oppstiller imidlertid ikke noe krav om at den som iverksetter tiltaket *vet* at den skade han forsøker å hindre er *omfattet* av en forsikring.⁴¹

1.5 Hvilke omkostninger dekkes?

Hvilke tap som kan erstattes etter reglene om redning er formulert meget vidt, slik at som utgangspunkt er alle typer tap. Erstatningen av redningsomkostningene må altså vurderes i forhold til primærdekningsfeltet. Imidlertid må den alminnelige adekvanslære være grensen også her.⁴²

Et problem som er blitt reist og skapt mye tvil tidligere, er om man antar at en gjenstand som går tapt i løpet av redningsoperasjonen, er uansett.⁴³ Tanken har vært, med en viss støtte i praksis, at man ikke bør være erstatningsansvarlig fordi det i et slikt tilfelle ikke har skjedd en virkelig oppofrelse.⁴⁴ Synspunktet er blitt kritisert i teorien, og det bør man nå legge løsningen som blir benyttet for felleshavari til grunn. Denne løsningen vil selskapet være ansvarlig, bortsett fra hvis gjenstanden ville gått tapt som følge av en *særskilt* fare.

Sekkeposten "annet tap" vil kunne omfatte flere forskjellige typer tap, selv ingen begrensning i forhold til hva som kan erstattes. I forbindelse med det i den forbindelse at det "først og fremst er de forsettlig ofret som erstattes", og videre at det "hører til sjeldenhetene at det kan være for personskader..."⁴⁶ Tanken er at man ikke forsettlig vil ofre seg for å redde en tingsskade selskapet ville dekket. For at de *uforsettlig* ofret erstattes, sier forarbeidene videre at det "antagelig må kunne være iverksatt med *bevissthet om risikoen* for den aktuelle skadeførelse."

Uttalelsen om at personskader sjelden vil dekkes fordrer noen restriksjoner. I en sak som var oppe i Forsikringssskadenemnda, men som ikke ble behandlet, uttalelsen kom, hevdet selskapet at dersom man er klar over at tapet på helse, vil tiltaket ikke være forsvarlig, slik at personskade ikke dekkes.

Saken dreide seg om en næringsdrivende som pådro seg røykskader ved å røyke lokalene sine. Han ble deretter sykemeldt, med påfølgende inntektstap.

³⁷ NOU 1987 24 side 117 og særlig side 123 - 124.

⁴² NOU 1987 24 side 117. Se også NYGAARD, særlig side 347 - 348 og I. 10.

Selskapets betraktning er ikke i seg selv ubetinget holdbar. Det er påregnelig og kjent viten for de fleste at det er høy risiko for røykskader ved en brann, slik at forarbeidernes krav til bevissthet om risikoen generelt må anses å være oppfylt. Man kan ikke sette opp som noen generell regel at det aldri er forsvarlig å prøve å slukke en brann fordi en da kan pådra seg røykskader. Også her må man ta i betraktning at sikrede handler i en meget stresset situasjon, slik at ikke kravene til forsvarlighet settes for høyt. Rimelighetshensyn taler også sterkt for at selskapene kan bli ansvarlige i en situasjon som dette. Det vil lett kunne stride mot den alminnelige rettsfølelse om sikrede ikke skal få erstatning for redningsomkostninger i en slik situasjon alene av den grunn at tapet skyldes personskaide, i motsetning til om det hadde oppstått en tingsskade.

Det kan i det enkelte tilfelle være vanskelig å avgjøre hvilke tap som skal regnes med som redningsomkostninger, men en grundigere behandling faller utenfor rammene av denne fremstillingen. Noen enkeltspørsmål kommer imidlertid opp under senere problemstillinger.⁴⁷

Kapittel 2. Krav til situasjonen for at tiltaket skal være et redningstiltak

2.1 Innledning

Etter lovens § 4-10 stilles det først krav til selve situasjonen for at tiltaket skal kunne anses å være et redningstiltak. I første ledd heter det således at "overhengende fare for at et forsikringstilfelle vil inntruffe". Hvis forsikringstilfelle er inntruffet, skal sikrede gjøre det som med rimelighet forventes av ham eller henne for å avverge eller begrense skaden". Disse redningstiltak er altså en plikt som er pålagt sikrede i visse situasjoner. Disse tiltakene medfører kostnader, vil de normalt bli erstattet av forsikringsselskapet kan bli ansvarlig for redningskostnadene er uttrykkelig sagt i § 6-10, det heter at selskapet svarer for tap dersom disse er "påført under forsikringen" som nevnt i § 4-10". Som nevnt foran under kapittel 1 stilles det i § 6-10 om vilkår for selskapets ansvar, som ikke skal behandles her.

Det at et forsikringstilfelle har inntruffet eller at det er overhengende fare for at forsikringstilfelle vil inntreffe, er således alternative grunnvilkår som må være oppfylt før det kan bli aktuelt å snakke om redningstiltak. I neste ledd skal vi kort gjennomgå hva det i relasjon til redningstiltakene betyr at forsikringstilfellet må være "inntruffet". I resten av kapitlet vil jeg konsentrere meg om å undersøke innebærer at det må være "overhengende fare" før tiltaket kan bli ansett som et redningstiltak.

2.2 Forsikringstilfellet er inntruffet

Det første kriteriet som angis i § 4-10 er at det allerede har inntruffet et forsikringstilfelle. I forhold til kriteriet om at faren skal være overhengende, vil nok dette i praksis være det enkleste å ta stilling til.⁴⁹ Man kan tenke seg at når en bil begynner å brenne, en bil har vært innblandet i en kollisjon eller

havareert. Avhengig av forsikringstype vil man her stå ovenfor den "fortetning av farer" som forsikringen skal gi vern mot.⁵⁰

For at det skal være snakk om et forsikringstilfelle som kan føre til at det påløper redningskostnader er det flere forhold som må undersøkes. Blant annet er det krav om at situasjonen oppstår innenfor den avtalte ansvarsperiode, og at det dreier seg om skader og årsaker som faller inn under dekningsfeltet. Når disse forholdene har manifestert seg, er det vanligvis nærliggende at plikten til å iverksette redningshandlinger inntreffer.

At det har inntruffet et forsikringstilfelle er i seg selv likevel ikke nok til å få etterfølgende tiltak klassifisert som redningstiltak. Om det har oppstått et forsikringstilfelle og skade har skjedd, vil det ofte hverken være hensiktsmessig eller mulig å foreta redningstiltak som er forsvarlige eller meningsfulle. Vilkåret må derfor presiseres noe. Man må således innfortolke et krav om at det vil skje en utvidelse eller forverring av den skade som utgjør forsikringstilfellet, før det blir aktuelt å snakke om redningstiltak.

Selv om selve situasjonsbeskrivelsen (forsikringstilfellet er inntruffet) står i § 4-10, må denne selvsagt leses i sammenheng med hovedbestemmelsen om hva som skal regnes som redningstiltak. I § 6-4 oppstilles det et krav om at tiltaket skal ha til hensikt å begrense tap.⁵¹ Om det har inntruffet et forsikringstilfelle, vil ikke videre tiltak være erstatningsmessig som redningsomkostning dersom det ikke er fare for en videre utvikling. Det må med andre ord være noe å redde!

De alminnelige utgifter til å fastsette skadens omfang, lokalisere skade o.l. vil således ikke være redningskostnader.⁵² Men dersom det er fare for at skaden vil utvikle seg, vil det være riktig å forsøke å forhindre dette på selskapets regning. Poenget i denne sammenhengen er altså *skadebegrensning*, ikke at skade har skjedd.

Vi kan tenke oss et eksempel der det har falt ned en kampestein fra en helling, slik at et bolighus blir skadet. Dette vil etter forholdene kunne være et tap som

faller inn under forsikringen og følgelig være et forsikringstilfelle. Skaden kan komme til å rulle videre og dermed skade et uthus, vil det være riktig å iverksette tiltak for å hindre skade på uthuset. Etter forholdene vil det kunne kreves erstattet som en redningsomkostning.

Der det i den konkrete situasjon oppstår tvil om forsikringstilfellet er inntruffet vil forholdet ofte kunne fanges opp av det annet alternativ, kravet om overhengende fare. Situasjonen vil være så tilspisset at om man konstaterer at forsikringstilfellet allerede er inntruffet, er det så på grunn av tvil om skje at det må kunne sies at faren i hvert fall er overhengende.

Hva som er et forsikringstilfelle vil i enkelte tilfelle kunne være vanskelig å ta stilling til. Den generelle drøftelsen av hva som er et forsikringstilfelle faller utenfor denne avhandlingen. Enkelte særspørsmål som reises i forbindelse med kravene til hva som kan anse som et redningstiltak vil dog bli tatt opp i kapittel 3.

2.3 Overhengende fare for at et forsikringstilfelle vil inntreffe

2.3.1 Innledning

2.3.1.1 Oversikt

Det annet alternativ er at faren for at et forsikringstilfelle vil inntreffe er "overhengende".⁵³ Dette ligger altså forut i tid for selve forsikringstilfellet, men nok det mest praktiske og mest problematiske av alternativene.

I den enkelte situasjon vil det heller ikke alltid være klart eller entydig om kravet til faregraden er oppfylt. Det å vurdere om faren er overhengende er svært mange tilfeller kunne gi rom for tvil og tildels meget subjektivt. Grensedragninger. Kravet til overhengende fare angir den nedre grensen for sikrede kan iverksette tiltak på selskapets vegne. Det vil derfor ha en avgjørende betydning å få fastsatt om situasjonen er slik at faren er overhengende eller ikke.

Som i de fleste tilfeller der grenser skal trekkes er det imidlertid ikke alltid klart om ytterpunktene. Sikrede vil ikke kunne få dekket utgifter

⁵⁰ Jfr. SELMER side 272 der det gis en generell "definisjon" av hva som er å anse som et forsikringstilfelle.

⁵¹ Mer om dette under punkt 1.4.3.2 ovenfor.

⁵² Se som eksempel FSN 1268. Her var det spørsmål om å erstatte utgifter til lokalisering av skadestedet. Nærmere enn utgiftene for å undersøke kostnader ved lokalisering av feil ved

brannsikringsutstyr under henvisning til at det er stor fare for brann i f.eks. en bygård med mange beboere som røyker på sengen. Heller ikke vil sikrede kunne få erstattet utgifter til nye bremses til bilen under henvisning til at slitaskyldes fareavverging. Dette er utvilsomt eksempler på farer som i seg selv er så normale og konstante, slik at utgifter i den forbindelse derfor ikke har noe med redningsforanstaltninger og forsikring å gjøre. De skal dermed ikke være selskapets ansvar.

Disse tilfellene ville uansett faregraden ikke ha vært å anse som redningsomkostninger. Tiltakene som blir iverksatt må klart anses å være utenfor det man kan karakterisere som ekstraordinært. Hva som videre ligger i kravet til ekstraordinære tiltak vil bli behandlet nedenfor i kapittel 4.

I den motsatte enden av skalaen finner vi de tilfellene der det er åpenbart at om det ikke blir foretatt noe vil det inntreffe en skade i nær fremtid. Låven som ligger rett ved siden av våningshuset brenner, eller strømmen har gått slik at fisken i oppdrettsanlegget ikke får oksygen. For de to tilfellene her må man kunne si at faren har "fortettet seg" slik at en bestemt skade fremstår som nærliggende.⁵⁴ I disse situasjonene er det klart at faren for at det skal skje en forsikringsmessig skade er stor, og det vil være riktig å pålegge selskapet ansvar dersom forsvarlige redningsforanstaltninger blir iverksatt.

Som vanlig er det imidlertid de tilfellene som faller mellom ytterpunktene som skaper avgrensingsproblemer. Det er dette som i hovedsak vil bli drøftet nedenfor.

2.3.1.2 Nærmere om vilkårets begrunnelse

I kravet om at faren skal være "overhengende" ligger det at det må dreie seg om en markert fare, eller i det minste noe ut over den normale risiko for at det skal inntreffe en skade. Det vil derfor være interessant å se på grunnen til at faregraden er gitt det nivået den er.

Formålet er først og fremst å skille ut de alminnelige og normale farer som er selskapet uvedkommende. Sikrede må selvsagt selv dekke sine alminnelige drifts- og vedlikeholdsutgifter. Det kan imidlertid lett tenkes at grensen mot hva som skal regnes som vedlikehold og hva som skal være et redningstiltak blir

vanskelig å trekke. Det å kvalifisere faregraden til at f. overhengende, er i stor grad med på å konkretisere grensen mellom erstatningsmessig og hva som ikke er det. De rene preventive tiltak vil være sikredes eget ansvar. Her mangler det alvorlige faremomenter som forstørrede risiko sikrede har forsikret seg mot.

I forhold til hvor lista skal legges er det først og fremst to hensyn som kommer til hverandre. På den ene siden er det i forhold til sikredes rett til å kreve redningsomkostningene viktig at ikke lista for når selskapets ansvar ligger for høyt.⁵⁵ Begrunnelsen for dette hensynet er at det vil kunne være sin hensikt dersom kravene blir satt så høyt at sikrede vegrer seg for å ta de nødvendige tiltak. Om kravet til faregraden blir hengende så høyt at det stadig er usikkert om hvorvidt det er oppfylt, vil det f.eks kunne føre til at sikrede velger å ta det de er bedre å prøve å få utbetalt forsikringsdekningen, slik at ha utbetalt for å forhindre at forsikringstilfellet inntreffer.

På den annen side er det meget viktig at lista legges så høyt at det fremsetter krav om dekning av redningsomkostninger i utrengsmessige tilfeller på grunn til å belaste selskapet med større saksbehandlingskostnader enn omkostninger enn høyst nødvendig. Skadeavverging innenfor den normale risiko jo være sikredes eget ansvar, og bør ikke skyves over på selskapet. Et annet meget viktig hensyn i denne forbindelse er at selskapenes ansvar for redningsomkostninger i prinsippet må erstattes uten hensyn til forsikringsreguleringer og andre begrensninger. Selskapene har dermed små muligheter til å unngå den type omkostninger i forhold til premien. Det bør derfor kreves en viss grad av sannsynlighet for at det skal inntreffe et forsikringstilfelle før ved tiltaket blir selskapenes ansvar.

2.3.1.3 Presentasjon av den videre fremstilling

Slik kriteriet "overhengende fare" er gitt, vil man i hver sak kunne gjøre en skjønnsmessig vurdering når man skal ta standpunkt til om forholdene er slik at sikrede har krav på erstatning fra selskapet for eventuelle skader. Vurderingen av faregraden vil dermed inneholde flere momenter som må vurderes for forskjellig relevans og vekt avhengig av de konkrete forhold.

Gjennom praksis og teori har det utviklet seg enkelte retningslinjer for hva som skal vektlegges ved vurderingen av faregraden. Kapittel 2.3 skal derfor i hovedsak omhandle hvilken faregrad man kan kreve, og de momenter og retningslinjer som har vært benyttet ved vurderingen av om sannsynligheten for skade er av en slik grad at den kan karakteriseres som "overhengende fare for et forsikringstilfelle".⁵⁶

Jeg vil derfor først behandle selve begrepet "overhengende fare" slik det fremstår i lovteksten, herunder hvilken betydning det har at begrepet regulerer både når plikten til å iverksette tiltak inntreffer og når sikrede har rett på erstatning for tiltakene. Videre vil jeg peke på enkelte sider ved situasjonen som kan ha generell betydning ved vurdering av faregraden.

Momentene som kan ha relevans ved vurderingen av faregraden er ofte meget konkrete, og det er ikke enkelt å trekke ut noen generelle momenter som det kan eller bør legges vekt på ved vurderingen. Av den grunn er det ikke mulig å angi uttømmende teoretiske punkter ved behandlingen av hva kravet til overhengende fare innebærer. Som en illustrasjon til den konkrete vurderingen som må foretas i det enkelte tilfelle vil jeg derfor i punkt 2.3.6 se nærmere på en situasjon som ofte har dukket opp i praksis, nemlig erstatning for låsbytte der nøklene er blitt stjålet.

2.3.2 Lovens angivelse av faregraden

2.3.2.1 Innledning

Hva som kan karakteriseres som "overhengende fare" reiser flere problemer, og det er derfor først nødvendig å se nærmere på hva som egentlig ligger i lovens uttrykk. I den forbindelse reises det i hovedsak to spørsmål. Det første er spørsmålet om hvor stor grad av sannsynlighet som kan kreves for at faren kan anses å være av en slik karakter at selskapet kan bli erstatningsansvarlig. Dette vil bli behandlet i punkt 2.3.2.2. Det andre spørsmålet oppstår fordi loven benytter begrepet "overhengende fare" i forhold til både plikten til å iverksette tiltak og i

forhold til retten til å få erstattet omkostningene som påløper. Det skal se noe nærmere på om begrepet må tolkes likt i begge tilfellene i punkt 2.3.2.2.

2.3.2.2 Sannsynligheten for at et forsikringstilfelle vil inntreffe "overhengende fare"

a) Oversikt

Når man ser på begrepet "overhengende fare" isolert vil den naturlige forståelsen av det være at loven oppstiller et strengt krav til hva som kreves for å fastslå faregraden. Rent faktisk vil kravet innebære at det må være en høy sannsynlighet for at det skal inntreffe et forsikringstilfelle.⁵⁷ Innenfor retten må dette bety at man kan legge til grunn at sannsynligheten for at det skal inntreffe et forsikringstilfelle er så stor at man må regne med at det vil inntreffe dersom ikke noe spesielt griper inn i årsakskjeden.

Definisjonen på "overhengende" er i en norsk ordbok at det er snakk om en ulykke som er "meget nær forestående" eller "sterkt truende".⁵⁸ Innen sjøforsikring har uttrykket "at det foreligger sannsynlighet for en konkret skadegjørende begivenhet" vært brukt.

Siktemålet for det følgende er å kartlegge hva begrepet "overhengende fare" krever av sannsynlighet før selskapenes erstatningsplikt inntreffer (altså imidlertid ikke aktuelt å angi noen fast tallmessig grad for når det skal innføres et krav om 70% sannsynlighet). Imidlertid er det klart at det i det følgende foreligger sannsynlighetsovervekt før man kan snakke om "overhengende fare". I det følgende skal det sees nærmere på hvilke tolkningsmomenter som skal kartlegges ved kartlegging av hvor stor faregrad man kan kreve før det er grunn til å innføre erstatningsredningstiltak.

⁵⁷ Som et eksempel fra praksis kan vises til FSN 2541. Her heter det at "et forsikringstilfelle er en begivenhet som er sannsynlig å inntreffe".

b) Rettskildene

Forarbeidene prøver å konkretisere vilkåret gjennom å si at faren må ha "fortettet" seg for at vilkåret om at faren er overhengende skal være oppfylt.⁶⁰ Deretter blir det vist til eksemplene at det brenner hos naboen og vinden blåser gnister mot det forsikrede hus, eller at et skip med lett bedervelig last får maskinhavari. For disse eksemplene vil det være overveiende sannsynlig at det vil inntreffe en skade dersom tiltak ikke blir iverksatt.

Det må stilles nærmere spørsmål om hva som ligger i at faren har *fortettet* seg. I seg selv sier heller ikke dette uttrykket noe særlig mer om hva som omfattes av begrepet overhengende. Likevel vil det nok kunne være til hjelp under vurderingen. Man må kunne tolke uttrykket "fortettet seg" dithen at "et bestemt farealternativ fremstår som meget nærliggende",⁶¹ eller at faren etter hvert er blitt så kompakt at det er naturlig å snakke om at den er overhengende.

Det er hevdet i teorien at kravet til overhengende fare ikke skal tolkes så strengt som ordlyden legger opp til, og at paragrafen ikke er "ment å gå så langt".⁶² Det kan altså tyde på at selve vurderingen ikke skal være så streng og firkantet som ordlyden peker i retning av. Jeg tror dette er en sunn retning for tanken. Det kan på mange områder være nesten umulig å si at "akkurat nå" ble faren overhengende. Det må derfor kunne legges inn rom for skjønn i den enkelte sak.

Dersom f.eks. sikrede iverksetter tiltak på et så tidlig tidspunkt at det kanskje ikke er naturlig å snakke om akutt fare, vil det likevel etter forholdene likevel kunne være riktig å pålegge selskapet ansvar.⁶³ Siden reglene bl.a. skal være en oppfordring til sikrede om å redde verdier selskapet svarer for, må det i det lange løp være bedre at det iverksettes tiltak på et tidligere tidspunkt, slik at verdier *blir* reddet, enn at det ikke iverksettes tiltak i det hele tatt.

Rettspraksis har vist tendenser til å ikke tolke ordlyden særlig strengt. Som et eksempel på en sak der ordlyden uttrykkelig tones ned, kan RG 1983 s. 1052

⁶⁰ NOU 1987:24 side 116 Dette er uttrykk hentet fra SELMER side 328 flg, og forarbeidene henviser da også videre til hans behandling av problemene rundt dette. Man skulle da anta at det som står skrevet vil der være av relativt tung vekt. Selmer var også utvalgets formann. Innen sjøforsikringslitteraturen er det også dette uttrykket som blir brukt, se som eksempel BRÆKHUS & RFIN Kasko. side 347.

brukes. På side 1058 sies det om begrepet overhengende fare at det er et sterkt uttrykk, som kanskje ikke bør takast heilt bokstaveleg. Men det krevjast at faren er alvorleg".

Saken gjaldt en utleid lystbåt som havarerte ved Danmark, hvor den siden Falken plasserte den på en bortgjemt tomt nede ved havnen, under påvente av at den skulle bli hentet. Leietakeren ble arrestert, mustenkt for smugling. Dette fikk ikke utløst noe beskjed om. Deretter kom påsken, og følgen ble at båten ble liggende i over 10 dager. Denne perioden ble den utsatt for tyverier og hærverk.

Selskapet nektet å dekke den delen av skaden som var forårsaket av hærverket under henvisning til at redningsplikten var brutt, men fikk likevel dekket skaden. Herredsretten mente at forholdene her ikke var slik at de var "noe annet enn" faren for hærverk og tjuveri var overhengende eller alvorlig. I kommentaren blir nærmest å se som om dommeren sidestiller "overhengende" og "alvorlig". Det er en fornuftig retningslinje som er trukket opp.

c) Forholdet til Norsk Sjøforsikringsplan

Hva som kan kreves av sannsynlighet for skade er også berørt i NSPI § 4-7 heter det at assurandøren erstatter de partikulære omkostningene dersom havariet "truer med å inntreffe". I ordlyden her tale for at faregraden er lavere innen sjøforsikring enn i sjøforsikringen. Dersom det er tilfellet, må man se nærmere på om betydning for tolkningen av begrepet "overhengende fare" i sjøforsikringen kompliseres imidlertid ytterligere gjennom det for i § 2-11 benytter seg av uttrykket "*faren rammet*" for å beskrive hva som er et havari.⁶⁴ Det bør derfor ses nærmere på om også sistnevnte betydning for tolkning av faregraden. Spørsmålet faller i sin fulle ramme av denne oppgaven, men noen kommentarer er likevel

I motivene til NSPI 1930 het det at "faren rammet" når situasjonen er så alvorlig, at man etter almindelig menneskelig erfaring maa regne

⁶⁴ Se motivene til NSPI 1996 side 45. Hva som i det enkelte tilfelle er

ledd.⁶⁹ Loven henviser her til § 4-10 som dermed angir grensen for når tiltaket skal kunne karakteriseres som en redningshandling. Som et utgangspunkt må man derfor kunne legge til grunn at grensen er den samme i begge tilfellene. Den indre sammenhengen mellom reglene er så nær at en annen løsning ville vært unaturlig.

Det har tidligere blitt hevdet at om sikrede er klar over at forholdene er så alvorlige at de krever handling fra hans side, må han ta de nødvendige forholdsregler, selv om faren er så langt unna at den ennå ikke kan kalles overhengende.⁷⁰ Det kan isolert sett synes rimelig om plikten til å avverge skade inntre tidligere, slik at sikrede kan risikere nedsettelse av dekningen dersom han er seg bevisst den risikoen som foreligger.⁷¹ Også innen forsikringsforholdet skal det være en viss lojalitet mellom partene, og det betyr at sikrede ikke kan drøye i det lengste med å søke å avverge skade. Spørsmålet blir likevel om det da skal være selskapets ansvar å erstatte kostnadene; det er ikke nødvendigvis den rette løsningen.

Et eksempel fra praksis kan illustrere den samme tenkemåte som Grundt ga uttrykk for. I FSN 1924 kom Forsikringsskadenemnda til et resultat som kan tyde på at faregraden i noen tilfelle kan være høyere i forhold til retten til å få erstatning enn i forhold til plikten til å iverksette tiltak.

Forholdene i denne saken var at sikrede hadde bygget hus etter at han hadde leiet hjelp til utsprenning av tomten. Etter at huset var ferdigstilt ble det fra eksperter uttalt at enkelte steinblokker måtte anses som ustabile og kunne skade boligen ved utrasing. Selskapet hevdet at faren ikke var akutt og at den hadde vært der hele tiden, slik at det kun var snakk om sikringstiltak. Selskapet mente videre at dersom ikke steinblokkene ble sikret, og skade deretter skjedde, ville selskapet kunne la erstatningen settes ned eller falle bort etter § 4-10 fjerde ledd. Nemnda sa seg enig med selskapet på begge punkter, men fant likevel ikke grunn til å vurdere bortfallskravet nærmere.

Umiddelbart kan man her tolke nemndas uttalelse slik at faregraden er lavere der det er snakk om å sette ned ansvar for selskapet, enn der det er snakk om å pålegge det ansvar. Dersom man skal følge denne uttalelsen, blir således resultatet at faren ikke er stor nok til at tiltaket blir å anse som redningstiltak,

⁶⁹ Dette er også et ledd i begrunnelsen for at faregraden er gitt det nivået den er. Se mer om dette under punkt 2.3.1.2 ovenfor.

⁷⁰ GRUNDT side 275 og SELMER side 183 Selmer beskriver forholdet som at sikrede "bør handle innen rimelig god tid dersom han er klar over at forsikringstilfellet vil inntre med mindre han

mens den er så stor at sikrede mister retten til dekning dersom seg noe. Forutsetningen er da selvsagt at det deretter oppstår et sammenheng med at det ikke ble iverksatt tiltak.

En slik forskjell i grensedragningen virker ikke umiddelbart rimelig. Den sikrede Den bryter også med selve begrunnelsen for at selskapet skal dekke disse omkostningene; det skal være samsvar mellom den dekningen av redningsomkostningene.⁷² Sammenhengen mellom de to må således at lista skal legges likt i begge tilfellene.

Det er ikke tvilsomt at faregraden i forhold til redningsomkostningene i FSN 1924 er vurdert riktig. I dette tilfellet var det snakk om en fare som men med høy risiko, og dette vil nok ikke kunne passere som rimelig i forhold til dekningen av redningsomkostninger.⁷³ Ingenting tyder på at det skjedde noen endring i risikoen for utrasing. Når man bygger hus vil det etter forholdene være en påregnelig fare for at steinblokker faller. Det kan derfor ikke være riktig å pålegge selskapet ansvar for å sikre steinene såfremt ikke noe har virket inn og økt faren for utrasing.

Dersom man i et slikt tilfelle hadde ansett faren for å være overhengende, ville ikke sikrede fått erstatning for utgiftene ved å sikre boligen, men da med den begrunnelse at det ikke dreide seg om et ekstraordinært tiltak. I så måte er det derfor ikke avgjørende betydning hvilken konklusjon man kommer til med hensyn til faregraden.

Spørsmålet blir dermed om bemerkningen om å sette ned selskapets ansvar er en riktig vurdering. Som sagt ovenfor mener jeg at faregraden i utrasing kan anses å være lik i begge tilfellene. På dette tidspunktet vil det derfor være tidlig å si at selskapet vil ha en rett til å redusere dekningen ved å gjennomføre manglende tiltak, slik nemnda synes å gjøre. Resultatet bør derfor være at tiltak ikke blir iverksatt, og det deretter skjer en skade, må det være en konkret vurdering basert på de forhold som forelå da skaden skjedde.

Det kan godt tenkes at det en gang i fremtiden vil skje en endring i forholdene som medfører at faren må vurderes på nytt. Om det skjer i jordras i nærheten, kan dette være forhold som gjør at faregraden vil være annerledes. Det er altså et dynamisk aspekt ved vurderingen.

⁷² Jfr punkt 2.3.1.2 ovenfor.

⁷³ Se mer om dette under punkt 2.3.3. der det drøftes om det er et miljøspørsmål.

av om redningsplikten inntreffer. Faren og risikoen endres stadig, og man kan derfor ikke vurdere faregraden en gang for alle. Særlig synlige utslag gir dette når vurderingen gjøres i forhold til redningspliktens inntreden og kravet på erstatningen samtidig.

Problemet i denne sammenhengen er at sikrede er klar over risikoen for at det skal skje en skade. Det kan derfor muligens også ses på som en form for fremkallelse av forsikringstilfellet, dersom han unnlater å foreta seg noe. Dette dreier seg meget om forholdet mellom omsorgspliktreglene ved eksempelvis FAL § 4-9 om fremkallelse og reglene om redningsomkostninger. De skal ikke behandles nærmere her

2.3.3 Krav om at faren skal være akutt

2.3.3.1 Oversikt

I den konkrete avgjørelsen av om faren er overhengende er det naturlig å se på tidsforholdene i forhold til om det vil inntreffe en skade eller ikke. Jo lenger unna i tid sannsynligheten for skaden synes å være, jo mer naturlig vil det være å karakterisere kostnadene ved tiltaket som normale drifts- eller vedlikeholdsutgifter.

Det er ikke tvilsomt at tidsmomentet ofte vil kunne være av avgjørende betydning. Først og fremst er det aktuelt å se på tiden i forhold til *når* skaden forventes å inntreffe. Dersom tidsforholdene er så kompakte at det kun er snakk om meget kort tid før noe ventes å skje, vil det kunne være nærliggende å karakterisere handlingen som et redningstiltak. Ofte vil dette bli karakterisert som at det foreligger "akutt" eller "prekær" fare. Det må derfor stilles spørsmål om det er et *vilkår* at faren kan kalles akutt eller prekær for at kravet til faregraden er oppfylt, eller om det bare er et moment som kan ha betydning for vurderingen.

I neste punkt vil jeg derfor se nærmere på hva som ligger i begrepet "akutt fare". Det må også undersøkes nærmere om det kan tenkes tilfeller der det ikke er naturlig å kalle faren for akutt, men at man likevel vil kunne se på sannsynligheten for skade for å være så høy og av en slik art at man likevel vil karakterisere faren som overhengende. Dette skal sees nærmere på i punkt 2.3.3 nedenfor.

2.3.3.2 Akutt fare som avgjørende kriterium

Poenget med å angi faregraden til å være "overhengende" er jo bl.a. erstatningen av redningsomkostningene mot den normale faresituasjon. Da bør man i de fleste tilfeller kunne kreve en viss erstatning. Dersom man står overfor en akutt fare vil det oftest være det riktige å kalle den normale risikoen for akutt. Her har krysset grensen for hva man kan kalle den normale risikoen som man må svare for. I disse situasjonene vil det derfor kunne være akseptabelt at selskapet ansvar for kostnadene ved skadeavverging.

I de typiske situasjoner vil momentet være lett å finne. Det er når forsikringsgjenstanden brenner, skipet er i ferd med å gå på grunn og holder på å kollideres. Her vil selve risikoforholdene være så kompakte at for at en forsikringsmessig skade skal oppstå, vil være overhengende.

Som et eksempel på en sak fra praksis der tidsforholdet var av avgjørende betydning vises til FSN 1220. Forholdet i saken var at det ble det funnet råteskader og i forbindelse med dette funnet ble sikrede påført en del utgifter av utgiftene påløp for å hindre *fremtidige* råteskader. Her fikk sikrede erstatning for utgiftene sine, med den begrunnelse at den ventede skaden var for langt inn i fremtiden.⁷⁵ Nemnda mente at faren for råteskader var så akutt at det var å anse som redningstiltak.

I samme retning kan man tenke seg eksempelet fra FSN 1924 om ildskade ovenfor.⁷⁶ Dersom det bygges et hus i en helling og det ligger utsatt for skade vil man ikke kunne si at sikring av stedet innebærer noen redningstiltak. Her står vi overfor en konstant og langvarig fare som ikke har resultat i skade over et lengre tidsrom, og det kan ikke være riktig å velte kostnadene over på selskapet.⁷⁷ Risikoen var i dette tilfellet konstant, og det er spesielt ved den som tilsier at det i den nære fremtid vil inntreffe en forsikringstilfelle.

⁷⁵ For andre lignende eksempler, se FSN 2541 og 1465

⁷⁶ Se under punkt 2.3.2.3 om forholdet mellom retten til erstatning og plikt til redningstiltak

2.3.3.3 "Overhengende fare" selv om faren ikke er akutt

At kravet til faregraden er oppfylt der faren kan kalles akutt er klart. Imidlertid vil det være vanskeligere å ta stilling til om faregraden er alvorlig nok der det helt kompakte tidsperspektivet mangler. Innenfor sjøforsikring er det sagt at uttrykket "overhengende fare" bringer tanken hen på noe "umiddelbart forestående", og at denne tolkningen er for snever.⁷⁸ I en annen fremstilling av sjøforsikringen heter det at "det kan neppe kreves at havariet tidsmessig ville være nær forstående om intet ble gjort - på den annen side må det være en viss nærhet i tid".⁷⁹ Det må derfor ses nærmere på om dette gjelder også i landjordforsikringen.

Et mulig eksempel på at selv et lengre tidsperspektiv kan karakteriseres som overhengende, kan være ved flomfare. Dersom man ved fare for flom skulle operere med så snevre tidsrammer at det kun dreier seg om minutter eller få timer ville det være et kunstig skille. Det må selvsagt foretas en konkret vurdering også i disse tilfellene.

Likevel må det også i slike situasjoner som ved flomfare trekkes en grense et sted. I utgangspunktet må det være klart at de tidligste prognosene for vårflommer ikke kan være avgjørende. De første prognosene vil ikke være sikre nok til å angi nøyaktig tidspunkt for om, og eventuelt når, flommen vil ramme området.⁸⁰ De er basert på et så svakt og usikkert grunnlag at de ikke kan være det eneste som blir lagt til grunn.

Det kan se ut som om det er en økt bevissthet i forhold til flomfaren i Norge i dag. På bakgrunn av storflommen på Østlandet i 1995 iverksetter Regjeringen tiltak både for å begrense fremtidige flomskader og for en fordeling av kostnadene ved dette. Bl a skal det utarbeides et nasjonalt flomsonekartverk, som skal vise hvilke vassdrag som er mest utsatt og hvor nytten av sikringstiltak er størst.⁸¹ Det er mulig at dette kan være med på å øke sikkerheten for prognosene også i et forsikringsrettslig perspektiv

For å illustrere tidsmomentets betydning for flomfare kan vi tenke oss et eksempel der A og B deler en tomannsbolig i nærheten av et vassdrag. Dersom A her får flyttet unna tingene sine med en gang prognosene for vårflom foreligger,

⁷⁸ BRÆKHUS & REIN, Kasko, side 347.

⁷⁹ Se BULL, Sjøforsikring side 173.

⁸⁰ Norges vassdrag og energiverk (NVE) melder bare flom, ikke lokale oversvømmelser.

vil man isolert sett kunne hevde at faren på dette tidspunkt er overhengende, fordi det er snakk om et usikkert varsel som gjelder for fremtiden. B flytter imidlertid ikke sine ting før vannet rekker ut til det ser ut til å fortsette å stige. I en slik situasjon vil det være vanskelig å si om vannskade er overhengende.

Umiddelbart kan det føles noe urimelig at A som er en forsikret søker å redde det han kan på et tidlig tidspunkt, skal "straffes" for å ikke å få erstattet eventuelle kostnader. Dette virker ikke som et rimelig forhold til B som venter til siste mulighet, siden vannet altså nå har rammet og flommen er et faktum. Hensynet til å ikke sette kravene til A høyt, bl.a. for å hindre spekulasjon, gjøre seg gjeldende også for å sikre sikrede er pålagt en redningsplikt der brudd på plikten kan medføre dekning, vil det kanskje føre til færre redningsaksjoner om A hadde erstattet.

Synspunktet blir satt på prøve i flere relasjoner. Først og fremst for en viss grad blir avhengig av den videre utviklingen, fordi løsrivelse seg på at vannet viser seg å nå opp til huset. Etter lovens ordlyd er riktig løsning. Vurderingen av faregraden er en objektiv vurdering legges til det tidspunktet tiltaket blir iverksatt. Hadde det vært overforsiktig (det ble ingen flom), ville det vært klart at selvsagt ansvarlig for flyttekostnadene. Lovens system åpner ikke for at den utviklingen skal ha noe å si for vurderingen av faregraden. Om A flytte før faren reelt sett er overhengende, vil han således måtte gjøre regning. Så langt kan man altså ikke trekke tidsmomentet.

En annen sak er at selskapet i en slik situasjon finner å ville erstatte As tap eller av ønsket om å oppnå "goodwill" i markedet. Det kan synes som om selvsagt villig til å ikke legge en så streng tolkning til grunn i praksis. Som et eksempel informasjonsavis som ble gitt ut i forbindelse med storflommen på Østlandet ble det uttalt at det ikke var av betydning om flommen ikke rammet. Den naturskadeforsikringen "dekker også nødvendige redningsutgifter som flom, evakuering av hus og flytting av løsøre, selv om flommen uteble". (Min fremstår noe unyansert og kan således ikke ubetinget være riktig, selv om enkelte situasjoner nok kan virke rimelig.)

Det kan se ut som om Storebrands uttalelse her er et utslag av en utvikling vi har sett de siste årene, nemlig standardiserte oppgjør. Hvorvidt dette er en sunn utvikling eller en diskusjon som ikke hører hjemme her.

Siden ubåtbunkersene fortsatt lå der og var brukbare var man overbevist om at det ville komme flere bombeangrep. "Porsanger" lå nær flere andre tyske krigsfartøyer, og siden skipet var så stort, ville det tilsa at sjansen for at skipet skulle bli truffet var tilstrekkelig stor. Årsaken til at det tok så lang tid før "Porsanger" ble flyttet var at skipet i oktober ikke var i en slik stand at det kunne flyttes med en gang. Det var visse arbeider som måtte gjøres ferdig på skipet, og det måtte skaffes fortoyingsbolter og slepebåter.

Voldgiftsretten kom under tvil til at situasjonen var slik at rederiet skulle få dekket utgiftene til flytting av skipet.

Det gikk altså halvannen måned fra rederiet vurderte faren til å være så alvorlig at tiltak måtte iverksettes, til skipet ble flyttet. Om dette forholdet uttaler voldgiftsretten "at det hengikk så lang tid som til midten av desember, innen flyttingen ble gjennomført, behøver ikke å oppfattes som utslag av at man ikke har tatt faren så alvorlig."⁸⁷

Retten mente således at det ikke kunne bebreides noen at flyttingen tok så lang tid som det gjorde, og det kunne derfor ikke holdes mot rederiet at det tok så lang tid. Dette må isolert sett være en riktig vurdering. Det må derfor vurderes på eget grunnlag om faren fortsatt er av en slik karakter at det kan bli snakk om redningstiltak.

Ved vurderingen av faregraden la voldgiftsretten vekt på at tyskerne etter landgangen i Normandie stod i fare for å tape sine ubåtbaser ved Den engelske kanal. Det måtte derfor være nærliggende å få ferdig ubåtbunkersene i Bergen som erstatning. Man ventet seg dermed at de allierte ville sette mye inn på å stenge for dette, og således måtte faren for flere angrep være stor. Retten kom deretter under tvil til at "faren har vært såvidt truende og på en sånn måte betegnet en ny situasjon, at det er rimelig at assurandøren bærer omkostningene med å avverge en skade som han ville ha blitt ansvarlig for, hvis den var inntrådt."⁸⁸

Uttalelsen om at det er å betegne dette som en ny situasjon synes å peke på de forholdene som forelå fra begynnelsen av oktober 1944, altså da bombeangrepet ble gjennomført, og må henvise til at det er å se på som en ny faresituasjon i motsetning til den alminnelige sjøfare. Retten har imidlertid ikke kommentert faresituasjonen da selve flyttingen ble gjennomført, noe som ikke kan være riktig.

Poenget må være at faren skal være overhengende idet tiltaket nærmere det er i tid, jo større vil sannsynligheten for at Porsangersaken skjedde det ikke noe nytt i risikobildet i løpet av oktober. Det gikk etter at faren var konstatert. På den ene siden kan dette bety en stor eller større; tanken er da at det har jo ikke skjedd noe enda, men det vil skje snart. Den andre og mer nærliggende måten å se dette på er ennå ikke har skjedd noe, er faren overvurdert, og jo lengre tid det tar før det er sjansen for ny bombing.

Det avgjørende her er at ikke sikrede ikke kan bebreides for at de ikke tok slike tiltak som voldgiftsretten synes å mene. En må kunne forlange at rederiet, fortløpende, og ettersom det har gått så lang tid uten at det har skjedd noe, kan dette tyde på at faren var overvurdert. Det er gitt uttrykk for at faren var alvorlig nok i oktober. Når det går ytterligere over en måned, blir iverksatt, bør man i det minste vurdere risikoen for ny bombing. Dette tilfelle burde man nok ha kommet til at faren ikke lenger var så alvorlig, at det kunne bli snakk om redningstiltak.

Porsangerdommens resultat er blitt kritisert i teorien.⁸⁹ Kritikken går bl a ut på at av faregraden var gal, men også andre sider av avgjørelsen er blitt kritisert. Et eksempel ikke er tatt hensyn til kravet om at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter.

I denne sammenhengen er det naturlig videre å stille spørsmål om tidspunktet for flyttingen. Det er naturlig å si at tiltakene ble iverksatt på et tidspunkt som faren blir vurdert, må Porsangerdommen ha vært riktig. Man legger da til grunn det tidspunkt da rederiet begynte for å flytte skipet. Dette vil da være i slutten av oktober, da rederiet hadde kommunisert med assurandøren. Det annet tidspunkt som kan tenkes er da selve flyttingen ble gjennomført; altså da skipet ble slept fra ubåtbasen. Utgangspunktet skulle det være det siste tidspunktet som skal vurderes. Før denne tid består handlingene i planlegging, og det er her at rederiet å la skipet bli liggende.⁹¹

⁸⁹ Se bl a BUGGE side 11 og BRÆKHUS & REIN, Kasko, side 411. Se også BUHNER, som karakteriserer avgjørelsen som "meget liberal", og på side 328 sier at det er "svært lemfeldig".

⁹⁰ Se særlig BUGGE side 11 og kapittel 4 nedenfor.

⁹¹ Vi ser et godt eksempel på sammenhengen i vilkårene for at man skal

En tredje, og muligens mer hensiktsmessig løsning, kan være at man foretar en fortløpende vurdering også i forhold til de handlingene som blir gjort. Dersom planleggingen skulle medføre omkostninger som er begrenset til å gjelde selve det å skulle avverge skade på skipet, vil dette i seg selv kunne være å betegne som en del av et redningstiltak.

I forlengelsen av dette reises det således flere spørsmål i forhold til de tiltakene som blir iverksatt. For det første blir det et spørsmål om det kan bli snakk om å bryte opp tiltakene etter at de er iverksatt, dersom faren ikke lenger er overhengende. Løsningen må her bero på tiltakets art. Dersom tiltaket er av en slik art at det kan innstilles uten videre problemer, bør man stoppe det slik at det ikke pådras større utgifter enn det som er nødvendig. På den annen side må de kostnader som naturlig hører til tiltakets art være selskapets ansvar, selv om faren ikke lenger er overhengende.

Et eksempel på sistnevnte kan være utgifter til evakuering av mennesker under en ansvarsforsikring. Man vil naturlig nok ikke flytte dem tilbake før faren har normalisert seg, men de forsvarlige utgiftene som eventuelt påføres ved å flytte dem tilbake må i prinsippet betraktes som redningsomkostninger.

Et spørsmål i forlengelsen av hvilken betydning det skal ha at det tar lang tid før tiltak blir iverksatt er om man kan hevde at vurderingen av faresituasjonen i første omgang var feil, slik at det uansett ikke ville vært riktig å iverksette redningstiltak. Tanken bak dette spørsmålet er at siden det gikk så lang tid uten at det inntraff et forsikringstilfelle, var det i realiteten ikke overhengende fare for skade i første omgang.

Imidlertid betyr ikke det at det ikke skjedde noen skade nødvendigvis det samme som at faren *ikke* var overhengende. Det kan med andre ord ha vært en reell og overhengende fare, selv om den ikke materialiserte seg. Andre forhold utenfra kan ha brutt årsaksrekken slik at situasjonen normaliserte seg. Flom eksemplet som er brukt ovenfor kan illustrere også dette. Vi kan tenke oss at det slutter å regne slik at vannet trekker seg tilbake før det kunne gjøre noen skade på innbo. I en slik situasjon vil man kunne si at faren *var* overhengende, men den normaliserte seg uten tiltak. Dersom sikrede her hadde pådratt seg flytteutgifter vil dette kunne ha blitt erstattet som redningsomkostninger.

Problemstillingen illustrerer for så vidt noen av de praktiske reglene om redningsomkostninger. Vurderingen av faren kan være en hypotese, som er mer eller mindre forsvarlig eller r

2.3.5 Er samfunnsmessige hensyn relevante?

Det kan reises spørsmål om samfunnsmessige hensyn kan være å pålegge selskapene å erstatte tap som redningsomkostninger blitt fremsatt i dansk forsikringsrett, i forbindelse med AK 2443.

I denne saken hadde sikrede tegnet villaforsikring med ansvarsdekning to takplater fra en carport, og sikrede kastet seg etter platene for å avgårde og skadet forbipasserende. Han ble dratt etter, og skadet. Skadene på klærne krevet han så dekket som redningsomkostninger medhold. Ankenemnda mente at han ikke avverget noen truende fare. Det mer om forholdene rundt carporten, så som f.eks. hvor den befant seg

Det er hevdet at dette er for strengt mot huseieren, idet grunner taler for at man skal gripe inn i en slik situasjon.⁹⁴ Slike hensyn kan slå igjennom overfor en konkret vurdering at man dermed kan legge ansvaret på selskapet. Det er muligens relevant innen ansvarsforsikring, men man må se på det også i forhold til forsikringstyper.

Det er klart at det er ønskelig å hindre skade på personer, men det kan være selve situasjonen rundt som er avgjørende. Som en huseier kunne si at det er i samfunnets interesse at det blir iverksatt når det er snakk om fare for personskade og tingsskade, men det er sagt at kostnadene ved tiltakene utelukkende skal veltes over på selskapet.

I en sak som AK 2443 må man istedet stille spørsmål om det er trafikkerter gate eller ikke, om værforholdene førte til at det var en fare, og om hva slags skader som eventuelt kunne komme til å

⁹² Spørsmålet kan muligens også ses under den synsvinkel som ble tatt i

Her kan det også være andre samfunnsøkonomiske hensyn som spiller inn, og som kan trekke i motsatt retning. Det kan f.eks. tenkes at dersom man gjennomgående lar slike argumenter bli avgjørende vil det kunne føre til generelt høyere premier. Det er ikke sikkert at dette i seg selv er særlig hensiktsmessig. En annen sak er at "samfunnsmessige hensyn" er et meget vagt begrep, uten særlig substans. Det vil lett kunne være sterke og forskjellige meninger om hva som i den enkelte situasjon gavner samfunnet mest. Hovedregelen må derfor være at samfunnsmessige hensyn ikke spiller noen rolle i forhold til om faresituasjonen er av en slik art at man kan pålegge selskapene erstatningsansvar.

2.3.6 Kasuistikk: overhengende fare for tyveri ved stjålne nøkler

2.3.6.1 Innledning

Den situasjon som har vært hyppigst oppe i Forsikringsskadenemnda, er de problemer som oppstår når sikredes nøkkel til en bygning eller en bil er stjålet, slik at sikrede bytter lås for å hindre nytt tyveri.⁹⁵ Utgiftene ved et slikt tiltak blir deretter krevet erstattet av selskapet som en redningsomkostning. Spørsmålet blir således om det i det enkelte tilfellet er overhengende fare for tyveri av bil eller innbo.

Forholdet til bytte av lås reiser også andre interessante spørsmål i forbindelse med dekning av redningsomkostninger og vilkårsreguleringen mellom sikrede og selskapet. Dersom bytte av lås er å se på som en følgeskade av f.eks. et tyveri, kan det etter forholdene komme inn under primærdekningen, og dermed under selskapets rett til å avtale de begrensninger det vil. Dette vil bli nærmere behandlet under kapittel 3 om hva som kan anses som et forsikringstilfelle i forhold til redningsomkostningsdekningen.

Ved en gjennomgang av den nemndspraksis som finnes viser det seg at Forsikringsskadenemnda går konkret til verks ved avgjørelsene. I anledning FSN 2265 ble det innhentet en betenkning om spørsmålet, som av selskapet ble tolket som om det "hverken generelt eller i det foreliggende tilfellet" er tale om redningsomkostninger i disse tilfellene.⁹⁶ (Min uth.) Nemndas flertall uttaler

⁹⁵ Frem til september 1997 har Lovdata registrert totalt 28 saker om redningstiltak fra nemnda.

imidlertid at nemndspraksis "gir uttrykk for en annen retning" er den som bør legges til grunn. Det må således foretas hvert enkelt tilfelle, slik at det ikke er mulig å slå fast en generell regel.

Innen dansk forsikringsrett er det imidlertid hevdet at det er en hovedregel at utskiftning av låser ikke dekkes, først og fremst fordi det ikke kan anses som en "umiddelbart truende fare" kan *assurandøren* bli ansvarlig. Av andre saker er blitt endret, "hvis det konkret foreligger en umiddelbar risiko for tyveri". I dansk forsikringsrett. I AK 26 1997 om danske forsikringsskadenemnda at "om der foreligger umiddelbar fare for tyveri".⁹⁹

I denne saken hadde innbruddstyven tatt med seg nøkler til huset, bankboks. Nemndas flertall kom da også til at det her var overhengende fare for nytt tyveri. Det heter i begrunnelsen at det må antas at tyven har stått på å anvende dem til nye tyverier."

Forsikringsskadenemndas praksis viser at det er flere forhold som må vurderes ved vurderingen av om det i disse tilfellene kan være selskapene ansvar. Det har vist seg at det særlig er spørsmålet om det foreligger en umiddelbar fare som gjør at det blir tvist. Jeg vil derfor nå gi en oversikt over de forhold som kan være aktuelle i vurderingen.

2.3.6.2 Kunnskap om hvor nøkkelen passer

Det må i alle fall være en forutsetning for at det kan være tale om overhengende fare at tyven har *kunnskap* om hvor den stjålte nøkkelen passer. Dersom tyven ikke vet hvor han skal kunne benytte seg av den stjålte nøkkelen, foreligger overhengende fare for et innlåsningsstyveri.

Imidlertid kan det tenkes at det er tvilsomt hvorvidt tyven har den nødvendige kunnskap. Dersom tyven har stjålet en veske som inneholder en nøkkel, vil saken være klar, mens det i andre tilfeller kan være tvilsomt.

⁹⁷ Det finnes en generell regel om at selskapene ikke er erstatningsansvarlig for utskiftning av lås. Jeg er således uenig i den tolkningen som ble fremlagt av selskapet.

Særlig har dette kommet på spissen i forbindelse med tyverier av bilnøkler.¹⁰⁰ I alle tilfellene som har vært opp i nemnda er selskapet blitt ansett for å være ansvarlig for kostnadene. Likevel går det ikke an å utlede en hovedregel om at skifte av billåser dekkes, i det praksis også her viser at det er en konkret vurdering som foretas. Der sikrede f.eks. er henvist til bare å benytte seg av gateparkering kan det være mindre sjanse for at tyven finner ut hvilken bil nøklene går til, enn om bilen står i fast garasje utenfor huset nøklene blir stjålet fra.

Et eksempel på en sak der spørsmålet om kunnskap blir satt på spissen er FSN 1182

I denne saken var det innbrudd i en leilighet, og begge settene med nøkler til bilen ble stjålet. Det ene hadde en nøkkelring merket "Peugeot", slik at det var enkelt å skjønne at det var bilnøkler til en bestemt bil, samtidig som det bare var sikredes bil som pleide å stå parkert i gaten utenfor leiligheten. Nemnda mente at det uten låsskifte ville være overhengende fare for at også bilen ville bli stjålet, og påla selskapet å dekke utgiftene.

I denne saken ser vi at det var flere forhold som tilsa at faren for tyveri av bilen var stor. På grunn av nøklens merking og bilens parkering ville den imidlertid være lett å identifisere, og det måtte således være svært sannsynlig at tyven ville benytte seg av nøklene til å stjele bilen.

2.3.6.3 Den geografiske nærhet

Ofte vil det i forbindelse med nøkkelyveriene bli lagt avgjørende vekt på den geografiske avstand mellom stedet der tyveriet av nøklene foregikk, og der hvor bygningen eller bilen befinner seg. Tre saker avgjort av nemnda vil særlig kunne illustrere dette.¹⁰¹

I FSN 1040 var forholdet at sikrede ble frastjålet en veske i Oslo. Den inneholdt både nøklene til boligen, identitetskort og adressebok. Sikrede bodde på Lillestrøm og skiftet ut sikkerhetslåsen. Nemnda kom her enstemmig til at faren for et såkalt innlåsingstyveri var overhengende. Avstanden var her slik at man må anse det som overveiende sannsynlig at tyven ville ta turen til Lillestrøm.

Nemndas uttalelse tyder likevel på at det var en viss tvil om avstanden var liten nok. I uttalelsen heter det at "denne [leiligheten] var på Lillestrøm kan ikke gjøre noen forskjell". (Min uth.) Utsagnet kan tolkes slik at det faktisk at åstedet for

tyveriet og stedet der boligen lå ikke var i samme by, kan følgelig geografiske avstanden er for stor til at faren kan kalles overhengende likevel at nemnda foretok den riktige vurderingen her. I denne saken er ikke avstanden Oslo - Lillestrøm særlig stor.

To andre saker som har vært opp i nemnda er i saksforhold meget like

I FSN 1058 og FSN 1731 ble sikrede utsatt for tyveri av nøkler henholdsvis på Spania. I tillegg ble henholdsvis pass og bag med adresselapp stjålet. Nemnda mente det var en sjanse for innlåsingstyverier, men at faren for dette ikke kunne kalles overhengende. Utgifter til skifte av låser måtte derfor dekkes av sikrede selv.

Det er ikke tvilsomt at resultatet i disse siste to sakene er riktig. Sannsynligheten for at tyvene i disse tilfellene ville tatt turen til Norge er ikke stor. Og det eksisterer (sikrede påsto i FSN 1058 at det måtte være mafiaen som var ansvarlig) den i et hvert fall ikke kunne kalles overhengende. Avstanden mellom de sørlige deler av Europa må klart anses å være så stor at resultatet må være særlig diskutabelt.

Mer problematisk blir spørsmålet om hvilken betydning den geografiske avstanden har når vi befinner oss mellom de avstandene som klart er overhengende. Om vi for eksempel ser på avstanden Oslo - Lillehammer, blir spørsmålet mer tvilsomt. Her må man igjen falle ned på en konkret vurdering. I denne sammenhengen kan kanskje være sikredes person. Om han er en person som er kjent for å ha store verdier eller bor alene, vil dette være et forhold som taler for at sannsynligheten for tyveri øker. Det samme gjelder det f.eks. er en bedrift med et lager av lett omsettelige varer. Det er selvsagt også her at tyven har muligheter til å skaffe seg den typen varer. Poenget er at dersom nøkkelen gir adgang til verdier som man må anta at tyven vil kunne være særlig interessert i, vil nok sannsynligheten for at tyven vil over større avstander være større enn om det dreier seg om en alminnelig

2.3.6.4 Tyven fikk tak i nøkkelen ved en tilfeldighet

Et moment som vil kunne innvirke på faregraden er hvorvidt nøkkelen er primært målet med det første tyveriet, eller om det var en tilfeldig oppdagelse som fikk fatt i nøkkelen. Dersom man kan anta at tyven har "gått etter" nøkkelen, kan man si at risikoen for at han også vil benytte den til å stjele

nøkkelen tilhører eller gir adgang til, er overhengende. I disse tilfellene vil det være rimelig at selskapet erstatter utgiftene ved et eventuelt låsskifte.

Dette er et moment som er sterkt betont i dansk forsikringsrett, men som jeg ikke kan se er blitt omtalt i Norge.¹⁰²

Vi kan for eksempel tenke oss at det ved innbrudd i et hus bare blir stjålet nøkler, eller at en frastjålet veske blir funnet igjen med det meste av innholdet, men uten nøkler. I disse tilfeller vil det være naturlig å anta at målet med tyveriet har vært å få lett og enkel adgang til hus eller bil. Som et eksempel på en slik sak kan vises til FSN 1182, der begge settene med bilnøkler ble stjålet fra sikredes hus.

I en av de danske avgjørelsene, AK 24 609, var forholdet at en jakke ble stjålet.¹⁰³ I lommene lå det identifikasjonspapirer og nøkkel til boligen, og sikrede skiftet låser. Nemnda ga ikke medhold i erstatningskravet på redningsomkostninger her. Resultatet ble motsatt i AK 24 953.¹⁰⁴ Her ble også en jakke stjålet, med identifikasjonskort, husnøkler og bilnøkler. Nøklene ble straks brukt til å stjele bilen, og sikrede fikk her medhold i erstatningskravet for bytte av låser i boligen.

Enkelte steder i den danske teori det synes som om spørsmålet om tilfeldighet blir lagt til grunn som det tilnærmet eneste avgrensningskriterium.¹⁰⁵ Dette kan virke noe unyansert. Ved lesning av de referater som foreligger synes det imidlertid også som om den danske nemnda foretar en konkret avveining.¹⁰⁶

Imidlertid vil det i det enkelte tilfelle kunne være vanskelig å si om det er en tilfeldighet eller ikke at tyven har tatt med seg nøkkelen, eller om han først og fremst kom for noe annet. Det er nok ikke mulig å trekke inn rene forsettsbetraktninger på dette stadiet. Av den grunn kan det ikke være riktig å basere hele vurderingen av faregraden på om det er en tilfeldighet eller ikke at tyven har fått fatt i nøkkelen, men la det være et moment med betydelig vekt.

Ved en gjennomgang av de uttalelser fra Forsikringsskadenemnda som finnes på dette område, kan jeg ikke se at dette er et moment som nemnda i det hele tatt har nevnt. Fordi saksforholdet ikke alltid er fullstendig i nemndsuttalelsene er det vanskelig å angi saker der et slikt synspunkt ville ha vært av avgjørende

¹⁰² LYNGSØ side 323, SØRENSEN side 191 og JØNSSON i "Forsikring" 1990 side 310

¹⁰³ Jeg kan ikke se at denne avgjørelsen er publisert. Omtalen av den er hentet fra LYNGSØ side 323

¹⁰⁴ "Forsikring" 1990 nr. 22.

¹⁰⁵ Lyngsø side 323, se drøftelse i petit.

betydning, bl.a. fordi man sjelden får opplyst om nøkkelen var stjålet, ei heller om andre detaljer i saken.

Imidlertid finnes det flere saker der momentet godt kunne Eksempler kan være FSN 2265, der nøklene ble stjålet fra et der nøkkelsettet ble stjålet fra en dør og FSN 1235, der bilnøkler innbrudd i sikredes hjem. I disse tilfellene kan det virke som om nøkkelen var det eneste som ble stjålet. FSN 1040 er et eksempel på en sak der det er vanskeligere å avgjøre om nøkkelen ble tatt med vilje eller om det var et stjal sikredes veske med annet innhold i også.

Det er således mulig å poenget med hvordan tyven fikk tak i nøklene med på å differensiere vurderingen av faregraden i nøkkelsaken. Det kan anta at tyven fikk tak i nøkkelen ved en tilfeldighet, eller om det som burde tillegges vekt også i norsk rett.

2.3.6.5 Tidsforløpets betydning i tyverisakene

Et moment som er blitt viet begrenset oppmerksomhet i saker om erstatning etter tyveri av nøkler, er forholdet til tidsforløpet. En mulig årsak til dette kan være at det i de situasjonene som har kommet opp sjelden har vært slik at låsene har gjerne blitt byttet umiddelbart.

Imidlertid kan forholdet til tidsforløpet reise problemer i saker om erstatning. Et eksempel kan vises til FSN 2266.

I denne saken ble sikredes nøkler til et hybelhus stjålet etter et innbrudd. Etter innbruddet ble låssystemet skiftet, og det var spørsmålet om å erstatte redningskostnader som ble forelagt nemnda. Nemndas flertall ga saksforholdet medhold i erstatningskravet, men mente at utskiftningen gikk lenger enn det som var nødvendig for å erstatte kostnadene. Dette var ikke var erstatningsansvarlig.

Det ble satt inn vakthold umiddelbart etter tyveriet, og dette ble dekket av selskapet uten særlig diskusjon. Så gikk det altså litt tid før låsene ble skiftet. På dette tidspunktet vil det ikke være enkle å anta at tyven antakelse om tyven fortsatt vil benytte seg av nøkkelen. På grunn av dette har han jo ikke hatt noen reell mulighet til å bruke dem før, og det er vanskelig å si noe sikkert om han har gitt opp forsøket, eller om han har gitt opp "gjerdet" og venter. I denne saken var det altså meget vanskelig å avgjøre om hvor stor sannsynlighet det var for tyveri.

Det er mulig at selskapet her med hell burde ha prosedert på at vakthold i en måned ikke er forsvarlig, slik at det istedet hadde vært mest hensiktsmessig å bytte låsene relativt umiddelbart etter at tyveriet ble oppdaget

Det kan se ut som om nemnda i forhold til låssakene ikke har lagt opp til noen stram linje i forhold til tidsforløpets betydning. FSN 1436 kan illustrere dette.

Ved innbrudd i sikredes bolig ble reservenøklene til bilen stjålet. Nemnda viste bl.a. til FSN 1182, og ga sikrede medhold i kravet på erstatning for redningskostnader.¹⁰⁷ Nemnda uttalte at "når nøklene var stjålet fra sikredes hjem, antar [den] at det må være overhengende fare for at tyvene ved en senere anledning vil bruke nøklene til å stjele bilen". (Mun uth)

Uttrykket for forsikringstilfellets inntreden ("ved en senere anledning") er en meget vid tidsangivelse, som ikke passer særlig godt med at man ellers krever et ganske kompakt tidsperspektiv. Likevel er det nok på sin plass her. For det første er ikke forsikringstilfellet her styrt av noen ytre, upåvirkelige årsaker, men av et menneskes eget forgodtbefinnende. Det er således opp til tyven selv *når* han eventuelt vil benytte nøklene, og han kan etter forholdene bare vente på en brukbar anledning. Uttrykket "akutt fare" vil derfor ofte ikke passe særlig godt i forbindelse med sakene om tyveri av nøkler og bytte av lås.

2.4 Spørsmålet om faregraden skal vurderes subjektivt eller objektivt

Om sikrede iverksetter kostbare og omfattende tiltak i den tro at faren er overhengende, vil det nok i mange tilfeller komme som en ubehagelig overraskelse dersom utgiftene ikke blir dekket fordi hans vurdering av faren var gal. Man kan tenke seg at forsikringsgjenstanden i realiteten ikke var truet av en så alvorlig fare, eller endog ikke var i fare i det hele tatt. Problemet kan også karakteriseres som "innbilt fare". Det kan reises spørsmål om det er sikrede eller selskapet som har risikoen for denne feilvurderingen.

Det kan hevdes at det her ikke vil være snakk om redningsomkostninger fordi tiltaket ikke vil være "forsvarlig" dersom faren ikke var alvorlig nok. Imidlertid vil man også her i samme grad få spørsmålet om det er den subjektive eller objektive vurderingen som skal legges til grunn, slik at realiteten i spørsmålet ikke vil være annerledes.¹⁰⁸

FALS ordlyd er i seg selv objektiv idet § 4-10 bare sier at "er det overhengende fare" for et forsikringstilfelle skal redningstiltak iverksettes. Man skulle derfor

umiddelbart tro at risikoen for en feilvurdering c
Imidlertid er det slik at man selv i de tilfeller der sikrede
faregraden har vært gal, har pålagt selskapet ansvar.¹⁰⁹
har her vært at bedømmelsen av faregraden ikke
Forarbeidene sier således at

"hvis sikrede feilbedømmer situasjonen - en lite kritisk
'overhengende fare' - må man antagelig falle tilbake på det al
prinsipp om at sikrede ikke skal tape sine rettigheter i forhold
han utviser simpel uaktsomhet på et område hvor han ik
spesifisert handleplikt". Det heter videre at sikrede "må bed
forutsetninger, med mindre feilbedømmelsen er grov uaktsom".¹¹⁰

Den første uttalelsen er noe "kronplete" formulert. Po
alminnelig kyndig mann på vurderingstidspunktet v
overhengende, vil selskapet kunne bli ansvarlig. Det v
ettertid sier at han mente faren var overhengende
tidspunktet ikke ville fremstå slik for andre. Det vill
man i enhver sak måtte ta stilling til sikredes egne subj
mer objektiv vinkling.

Spørsmålet settes på spissen i de sjeldne tilfellene der c
seg at det overhodet ikke var noen fare: skipet hadde
egen hånd, eller flommen ville aldri ha rammet sikrede

I saken om LORAN, Rt. 1996 s. 907, avsa Høyesteret
bergning som omhandler dette spørsmålet. Her kom i
riktig å snakke om bergning, fordi det i ettertid viste se
ikke hadde vært i fare; skipet ville ha kommet seg
vilkårene for at det skal bli tilkjent bergelønn, er at sk
441.¹¹²

Kapteinen og mannskapet på fiskefartøyet LORAN trodde det va
om bergehjelp. De hadde vært i kontakt med hovedmaskinens m
at situasjonen var faretruende. Høyesteretts flertall mente at sk
ikke var uaktsom, men kom likevel til at faren objektivt sett ik
dermed ikke kunne være gjenstand for bergning

¹⁰⁹ Se særlig NOU 1987:24 side 117 og SELMER side 330. Det sam
Motivene til NSPI side 134 - 135.

¹¹⁰ NOU 1987:24 side 117.

¹¹¹ Jeg minner her om det som ble sagt ovenfor under punkt 2.3.4, o

Både flertallet og mindretallet var enige i at hverken reelle hensyn eller juridisk teori kunne tas til ensidig inntekt for noen av løsningene, mens det var uenighet om lovtekstens og forarbeidenes betydning.¹¹³

Denne avgjørelsen tyder på at man nå på bergningens område har fått en avgjørelse som sier at dersom det i ettertid viser seg at det ikke var fare, vil ikke rederen være ansvarlig for bergelønnen. Det legges altså her et rent objektivt farebegrep til grunn. Det må i denne sammenhengen bemerkes at det i ettertid kunne *bevises* at LORAN ville klart seg på egenhånd.

Man kan reise spørsmål om denne avgjørelsen får noen betydning for reglene om redningstiltak etter FAL. I utgangspunktet skulle man tro at man her fikk en avgjørelse som flytter risikoen over på sikrede. Imidlertid er begrunnelsen for den selvstendige dekningen av bergelønn og erstatningen av redningsomkostninger forskjellig på vesentlige punkter, slik at det til en viss grad vil redusere dommens betydning.

Bergelønnen er først og fremst en *belønning* for at bergeren assisterte.¹¹⁴ I motsetning til reglene i FAL er den avhengig av at bergningen er vellykket. Bergelønnens størrelse er heller ikke avhengig av faktiske utgifter, men fastsettes bl.a. etter vurdering av verdien av det som ble berget, jfr. sjøl. § 442 flg.

Det må derfor fortsatt være slik at om det på tiltakstidspunktet objektivt sett så ut som om det forelå overhengende fare, vil selskapet kunne bli ansvarlig selv om det i ettertid ble bevist at det ikke var noen fare. LORAN-dommen vil således ikke få avgjørende betydning for tolkningen av FALs regler. Her vil det være slik som forarbeidene har forutsatt: dersom ikke den subjektive bedømmelsen av faren var grov uaktsom, vil selskapene kunne bli ansvarlig for tapet.

Kapittel 3. Forsikringstilfelle og tap som faller inn under forsikring

3.1 Innledning

Den overhengende faren må etter FAL § 4-10 dreie seg om risiko for *forsikringstilfelle* skal inntreffe. I § 6-4 heter det at tiltakene må iverksettes for å avverge eller begrense *tap som faller inn under forsikringen*. Disse begrepene i realiteten gjelde det samme. Jeg skal nå se nærmere på hva de betyr i forhold til reglene om redningsomkostninger.

Hovedregelen er at den skade som truer med å oppstå må være innlemmet i forsikringen som omfattes av forsikringsavtalen, slik at den er dekningsmessig. Det er ingen annen grunn er slik at skaden ikke ville ført til utbetaling, må selskapet selvsagt heller ikke belastes med kostnadene for å berge og erstatte skaden.

Forsikringstilfelle er som begrep mye benyttet innen FAL og i forsikringsloven ellers. Det har ingen klar eller entydig definisjon, og reiser til dels svært vanskelige spørsmål.¹¹⁵ Hva som er et forsikringstilfelle faller i hovedsak innenfor rammene for denne oppgaven. Fremstillingen her vil derfor i hovedsak dreie seg om de særspørsmål som dukker opp i forbindelse med redningsomkostninger. Det vil dog bli gitt en meget kort innføring i hva som ligger i begrepet forsikringstilfelle, for å plassere den videre drøftelse.

Hva som i den enkelte sak er å anse som "tap som faller inn under forsikringen" er først og fremst avhengig av de avtalte vilkårene, og er således i hovedsak regulert utenfor FAL. I det enkelte tilfelle vil det kunne være tvil om det er å anse som en følgeskade som hører inn under forsikringsavtalens dekning, om det er en redningsomkostning. Problemet blir satt på spissen om det er en redningsomkostning er preceptorisk etter § 1-3, og om det gjennom vilkårene kan reguleres dekningen til å nærme seg det som normalt omfattes av lovens regler om redningskostnader. Dette vil bli behandlet nærmere under punkt 3.3.

I forhold til "tap som faller inn under forsikringen" reises det også spørsmål i sammenheng med sikredes subjektive handlinger. Dersom sikrede har medvirket til eller har skyld i at det oppstår en farlig situasjon, blir det et spørsmål om man kan se på dette som en form for fremkallelse som fører til at selskapet ikke skal dekke det fulle tap etter fremkallelse-reglene.¹¹⁶ Det må deretter stilles spørsmål om det på grunn av at selskapet ikke hadde blitt ansvarlig for det fulle tap, likevel skal erstatte redningsomkostningene fullt ut. Dette vil jeg se på i punkt 3.4.

3.2 Kort om hva begrepene "forsikringstilfelle" og "tap som faller inn under forsikringen" omfatter

Hva som er et forsikringstilfelle er generelt karakterisert som "en fortetning av de farer som forsikringen skal gi vern mot".¹¹⁷ Den skade som oppstår må således falle innenfor forsikringens dekningsfelt.¹¹⁸ Hva som omfattes av forsikringens dekningsfelt er ikke regulert i FAL, og man må dermed gå konkret inn i forsikringsavtalens *vilkår* for å avgjøre om den forventede skade ville vært dekningsmessig. Helt løsrevet fra FALs regler er forsikringstilfellet likevel ikke. Loven har regler om sikredes omsorgs- og opplysningsplikter, herunder regler om bl.a. fremkallelse og sikkerhetsforskrifter. Disse reglene vil langt på vei også være med på å gi grensene for hva som er et forsikringstilfelle. I så måte er muligens den uttrykksmåte som benyttes i § 6-4, "tap som faller inn under forsikringen" mer hensiktsmessig.

I svensk rett er det sagt om forsikringstilfellet at det er "forverkligandet av den fara en forsakring tacker beträffande forsakrad person eller egendom,"¹¹⁹ og "forsakringsfall er den handelse som tacks av vilkoren i et gallande forsakringsavtal och som darfor normalt utloser forsakringsgivarens ersattningsskyldighet"¹²⁰ I dansk forsikringsrett er karakteristikken gitt noe videre. Her heter det at "forsikringsbegivenheden er den begivenhed, der skal være indtrådt, hvis forsikringen skal dække".¹²¹

¹¹⁶ FAL § 4-9

¹¹⁷ SELMER side 271.

¹¹⁸ For en utførlig redegjørelse om dekningsfeltet, se BULL kapittel VII og SELMER kapittel 6.

Avgrensningen reiser til dels vanskelige og omfattende problemstillinger i forbindelse med hensyn til kravene til årsakssammenheng og bevis.¹²² Også i forbindelse med vurderingen av redningstiltakene vil man måtte ta denne vurderingen. Det som er interessant og ofte også mer komplisert, er at vurderingen i hovedsak er basert på om skaden er skjedd. På dette tidspunktet vil en ikke ha kunnskap om om skaden som normalt er med i vurderingen av om det har inntruffet et tap, er ansvarlig for.

Dersom det tapet som ventes å oppstå i seg selv ikke vil være dekningsmessig for forsikringen, vil ikke selskapet være ansvarlig for omkostningene til å erstatte tapet. Et eksempel på en sak der dette var avgjørende er FSN 1049.

I denne saken drev sikrede smoltproduksjon for å selge den videre til oppdretts- og ørret. På grunn av algeoppblomstring avbestilte imidlertid kundene smolt rett til etter den standardiserte kontrakt som ble benyttet. Sikrede fikk allerede tidligere bestilte smolten, og fisketettheten i anlegget ble for høy, og oksygenforbruket, og smolten måtte flyttes for at den ikke skulle dø av for lite

Utgiftene ved flyttingen ble krevet dekket som redningsomkostninger, men medhold. Nemnda mente at flyttingen ble gjort for å redusere den forretningsmessige tapet, og dette var ikke dekket under forsikringen, som gikk direkte på "egg, yngel og

Oppdrettsanlegget var ikke avbruddsforsikret, men hadde fiskeoppdrettsforsikring. Det var således bare den direkte skade som var dekket, ikke avsetningstap eller tap som følge av stans eller nedleggelse av produksjonen. Vi ser altså her at det tapet som var ventet var dekningsmessig for forsikringens dekningsfelt. Det var dermed ikke fare for et forsikringstilfelle som selskapet ikke ansvarlig for kostnadene ved å hindre tapet.

Et annet eksempel som nå dukker opp i praksis, er ved naturskader der menn og kvinner kan være ved rasfaren i Troms vinteren 1997. Her ble en del mer skadet og drept for kommunens regning. Kommunen krever deretter regress etter beboernes helse og liv. Selskapene synes å være villig til å erstatte utgiftene.¹²⁴ Dette kan juridisk være riktig. Evakueringen ble foretatt for å redde menneskeliv. Redningsomkostningene for naturskade gjelder imidlertid bare tungskade. Se lov om naturskadeforsikring nr 70 § 1 og som videre eksempel Storebrands naturskadevilkår av 07.11.94 punkt

¹²² Se særlig SELMER side 286 - 320.

¹²³ Flere saker til illustrasjon.

3.3 Forsikringstilfelle eller redningsomkostning

3.3.1 Innledning

Som nevnt ovenfor er det først og fremst vilkårsreguleringen som bestemmer hva som i det enkelte tilfellet er å anse som et forsikringstilfelle eller et dekningsmessig tap, mens hva som er å anse som redningsomkostninger er regulert gjennom reglene i FAL § 4-10 og 6-4. På enkelte områder kan forsikringsvilkårene og de preceptoriske reglene om redningsomkostninger komme i konflikt med hverandre. Dersom vilkårene søker å regulere forhold som også vil kunne falle inn under lovens regler om redningskostnader, vil spørsmålet bli satt på spissen. Konflikten vil kunne oppstå på flere måter, enten ved at dekningsfeltet angis til også å dekke tap som typisk vil være redningskostnader, eller ved at en type tap uttrykkelig blir unntatt dekning. Hvorvidt det enkelte tilfelle skal behandles etter vilkårene eller etter loven er temaet i punkt 3.3.2 nedenfor.

En annen situasjon der spørsmålet om grensen mellom et dekningsmessig forsikringstilfelle og redningsomkostninger kommer opp, er i de saker der det i tilknytning til en skade skjer en etterfølgende utvikling som bidrar til at videre skade blir avverget eller begrenset. Det vil særlig på grunn av reglene om egenandeler og forsikringssum være av betydning om man betrakter dette som en følgeskade som faller inn under dekningen, eller om det er et selvstendig tiltak som skal behandles etter reglene om redningstiltak. Spørsmålet vil bli behandlet nedenfor under punkt 3.3.3.

3.3.2 Forholdet mellom vilkårsreguleringen og FALs regler om redningstiltak

Dersom selskapene i sine vilkår skulle avgrense dekningen mot tap som i realiteten er redningstiltak, må hovedregelen være at sikrede likevel vil kunne få erstatning fra selskapet, dersom lovens alminnelige vilkår for hva som er redningstiltak er oppfylt. I slike tilfeller må man se bort fra denne delen av forsikringsavtalen. Hva som skal regnes som redningsomkostninger er

uttømmende regulert i FAL § 4-10 og 6-4, og disse reglene er til fordel for sikrede etter § 1-3.¹²⁵

Problemet illustrerer forøvrig en endring i rettsstilstanden fra FALs redningsomkostninger fravikelige for alle typer forsikringer, og selskapene fritt til å avtale seg bort fra erstatningen av redningsomkostninger.

To eksempler fra Forsikringssskadenemndas praksis kan i FSN 2265 og FSN 2266 var det innbrudd i henholdsvis en by og inngangsnøkler ble stjålet i begge sakene. Kravene ble rett som i sine vilkår hadde tatt inn bestemmelser om at selskapet skulle dekke skade ved innbrudd". Unntatt fra dette var utgifter "til utskiftning av nøkler er kommet på avveie".

Nemnda delte seg, og flertallet kom i begge sakene frem til at utgiftene her måtte anses å være overhengende, slik at utgiftene ved erstatningsmessige som redningsomkostninger.¹²⁶ Forholdet er ikke omtalt av flertallet.

Nemndas mindretall i FSN 2265 sier i sin uttalelse at det er lovbestemmelsene bør "legges vekt på at selskapet i sine vilkår unntatt fra dekning" slike utgifter. Dette kan ikke være et forhold som pålagt det, kan ikke selskapets egne vilkår ha betydning for utgiftene. I et slikt tilfelle må FALs regler vurderes uavhengig av om selskapet har tatt inn i sine vilkår, og selvsagt gå foran vilkårene.

Det at FAL nå er preceptorisk for redningsomkostningsdekningen får enklere nødvendigvis er ønskelig eller tradisjonelle i den enkelte bransje. Et eksempel er produktansvarsforsikringene. Det er svært vanlig her å unnta tap som følger av produktene.¹²⁷ Dette problemet ble også omtalt i forarbeidene.¹²⁸ Her har et eksempel på et tiltak hvor det vil kunne oppstå tvil om selskapets ansvar, i av farlige produkter ved produktansvarsforsikring. Selskapets ansvar for utgifter og annet tap i denne forbindelse bør i alle tilfelle kunne kontraktstiltak bør i eks kunne forlange at det tegnes egen forsikring mot tap som følge av forsikringstageren ønsker å være forsikret mot dette". Det legges altså opp til tilbakekallsutgifter er noe sikrede må tegne en egen forsikring for.¹²⁹

¹²⁵ Unntak gjelder som nevnt for sk "stor næring". De samme spørsmål vil opp der selskapene har adgang til å fravike lovens løsning.

¹²⁶ For mer om denne type saker se punkt 2.3.6 ovenfor.

¹²⁷ Se som eksempel Vestas vilkår av 01.01.92 punkt 6.4.4 og Gjensidige punkt 7.2.14.

¹²⁸ Noe

Utvalgets forslag var imidlertid annerledes enn det som ble vedtatt. FAL § 6-4 hadde opprinnelig et tredje ledd, som gjorde reglene om redningsomkostninger deklarasjonsmessig næringsdrivende, uavhengig av bedriftens størrelse. Slik reglene er nå, må man også for produktansvarforsikringer vurdere konkret hvorvidt det er utgifter som er unntatt fra dekning, eller som selskapet er ansvarlig for etter § 6-4.

Dersom vilkårenes dekningsfelt *utvides* til også å omfatte tap som normalt vil kunne oppfattes som redningstiltak, må det ses på om tapet da blir å behandle etter vilkårene eller etter lovens regler. Vi kan tenke oss et eksempel der selskapet i vilkårene sine også "dekker utgifter til utskiftning av låser hvis nøkler er kommet på avveie".

Dersom det kun var låsene som ble skiftet, ville sikrede i en slik situasjon fått fratrukket i erstatningen for egenandel dersom utskiftningen ble betraktet som et forsikringstilfelle, mens han ville fått full erstatning om tapet ble behandlet etter reglene om redningsomkostninger. Løsningen bør således være at en slik situasjon blir vurdert etter reglene om redningsomkostninger. Sikrede bør ikke komme dårligere ut enn lovens preseptoriske regler legger opp til.

Dette er en meget formalistisk tankegang, som i det tilfellet som nevnt vil kunne komme sikrede til gunst. Dersom tiltaket skjer i forbindelse med en annen dekningsmessig skade, vil det imidlertid ikke ha noen betydning hvilken begrunnelse man legger til grunn for selskapets ansvar, forutsatt at tapene ikke overstiger forsikringssummen. I andre tilfeller vil det kunne være en fordel for sikrede om vilkårene utvides slik eksempelet angir. Sikrede slipper kravene både til faregradens størrelse og tiltakets art, og kan således få erstattet kostnader han ikke ville fått dersom tapet skulle vurderes etter lovens regler. I en slik situasjon vil det være riktig å se på kostnadene som et tap som faller inn under forsikringen.

Løsningen i det enkelte tilfelle bør blant annet bero på vilkårenes nærmere utforming. Dersom vilkårene også benytter seg av den samme type kriterier som FAL, eller en noe strengere utforming, kan man til en viss grad se på forholdet som et forsøk på å omgå den lovfestede erstatningen. I disse tilfellene er det klart at man bør vurdere erstatnings spørsmålet etter FALs regler. Hovedregelen bør således følges også i disse tilfellene.

3.3.3 Grensen mellom følgeskader og redningsomkostninger

Med følgeskader menes i denne sammenhengen først og fremst skadene som kan oppstå etter en primærskade. Et typisk eksempel er bilulykker som sikrede har vært innblandet i en bilulykke, og som en følge av ulykken har han de eneste nøklene til boligen sin. Låsene må derfor byttes, og dette vil medføre utgifter. Her vil bilulykken være primærskaden, og erstatningen for bytte av lås må kunne anses å være en følgeskade under forsikringen.¹³⁰

Det har vist seg meget vanskelig i praksis å trekke grensen for følgeskade og hva som er å anse som en redningskostnad. Fleire eksempler fra nemndspraksis kan illustrere det faktum at det syns vanskelig å trekke denne grensen. Saker som ser meget like ut er blitt betraktet som synsvinkler, og begrunnelsen for selskapets ansvar har også vært forskjellig.

Fleire eksempler fra nemndspraksis er egnet til å illustrere problemet. Dette henvises til FSN 625 og FSN 1010.

I FSN 1010 var forholdet at en del nøkler ble stjålet fra huset, slik at en bil ble låst ute tilhørende, låste garasje. Den ble senere gjenfunnet uten nøkler. Nemnda kom til at sikrede for nye tyverier av bilen var tilstede, men at faren ikke var overhengende, og derfor ikke få dekket tapet som redningsomkostninger. Utgiftene skulle ligge på selskapet, men med den begrunnelse at slik forholdene på hjemstedet var "rimelig grunn" til å skifte lås, og det var dermed en "påkregelig følgeskade". Det er ikke opplyst hva slags forsikring sikrede hadde, men slik saken forelå at det var en motorvognforsikring.

Dette kan ikke være en riktig betraktning.¹³¹ I dette tilfellet var det en dekningsmessig skade et biltyveri, og jeg tror den naturlige betraktning er at det å bytte låssylindere på bilen er å anse som en inadekvat utgift under *biltyveriet*, slik at det ikke er dekket under motorvognforsikringen. Sikrede skulle sikrede her fått erstatning etter en redningsomkostning. Tyven hadde allerede vist vilje til å begå tyverier, og han hadde allerede fått til hvilken bil nøklene tilhørte.¹³²

¹³⁰ Jfr FSN 625 som behandles nedenfor.

¹³¹ I lignende saker har nemnda kommet til at skifte av låser i slike tilfeller er å anse som en redningsomkostning, se som eksempel FSN 1182 og 1235. I begge disse saker hadde sikrede en motorvognforsikring. I FSN 1010 var det en bilforsikring.

Som en del av begrunnelsen for standpunktet i FSN 1010 viser nemnda til FSN 625.

I denne saken fikk sikrede dekket utgifter til skifte av låser etter en påkjørsel der hun blant annet mistet nøklene sine. Nemnda uttalte at dette var en påregnelig følge av påkjørselen, og mente således at selskapet skulle dekke utgiftene til skifte av lås som en *følgeskade* under bilansvarsforsikringen.

I denne saken mener jeg at begrunnelsen er korrekt. Den skiller seg fra tyverisakene på vesentlige punkter. Etter en påkjørsel kan det være påregnelig at ting blir ødelagt eller kommer bort, og her vil det kunne være riktig å se på låsskifte som en slik følge av skaden. Selskapet bør dermed dekke dette, selv sagt bare dersom det ikke har tatt forbehold om det i vilkårene. Her mangler det vesentlige i tyverisakene; det er ikke fare for et nytt forsikringstilfelle under den samme forsikringen, men er en følge av det primære forsikringstilfellet.

Forholdene i tyverisakene illustrerer den konkrete vurderingen som må foretas ved vurderingen av om faren er overhengende, jfr kapittel 2 og særlig punkt 2.3.6. Her må man se på det første tyveriet som et eget tilfelle, men faren for et nytt tyveri må vurderes på bakgrunn av at det allerede er blitt begått et tyveri. Det første tyveriet vil dermed ha stor innflytelse på vurderingen av faregraden i forhold til tyveri av f.eks. bilen.

3.4 Sikredes subjektive forhold

3.4.1 Innledning

Særlig problematisk blir forholdene rundt forsikringstilfellet der sikredes subjektive forhold har innvirket før skaden skjedde.¹³³ Hovedregelen er at dersom sikrede har forårsaket skaden, enten ved en grov uaktsom handling eller gjennom en uaktsom overtredelse av en sikkerhetsforskrift, vil ikke selskapet svare fullt ut for skaden.¹³⁴ Dersom fremkallelisen skyldes sikredes forsett, vil selskapet kunne være helt ansvarsfri.¹³⁵

¹³³ Jeg kan ikke se at forarbeidene behandler dette. Noen få kommentarer finnes hos BULL side 326.

¹³⁴ Jfr FAL §§ 4-8 og 4-9. Etter § 4-9 annet ledd gjelder imidlertid ikke reglene om grov uaktsomhet for ansvarsforsikring.

Dette kan sammenlignes med nødrettsregelen i skl § 1-4. Etter denne volderen ansvarlig for tap som oppstår på person eller gjenstand "medmindre skadevolderen selv er skyld i faren" 136.

Et eksempel kan være at sikrede ikke har låst ytterdøra, slik at inn og ta med seg nøkkelen til bilen. Et annet eksempel kan være at røyker på senga slik at han starter en brann. Dette vil som regel være uaktsomt. Etter forholdene vil dette kunne føre til at ansvar faller bort" jfr. § 4-9 annet ledd.

Dersom forholdene er slik at det tap som truer med å oppstå for selskapet, vil man også kunne hevde at det heller ikke er et tap som truer med å inntreffe. Når reglene er slik at sikrede har en betydning for selskapets ansvar, reises det i hovedsak to spørsmål med reglene om redningsomkostninger. Det må først stillings selskapet overhodet er ansvarlig for redningstiltakene dersom sikrede selv. Dernest, om selskapet kan bli ansvarlig, må det ses på hvor langt ansvaret rekker.

3.4.2 Selskapets ansvar for redningsomkostninger der sikredes for tap

I FSN 1013 kan det se ut som om nemnda ville ha nektet erstatning for redningsomkostninger i et tilfelle der sikrede kunne være skyld i den skaden som hadde oppstått. Tanken synes her å være at dersom sikredes forsett hadde blitt ansett for å være grov uaktsom, ville dette ført til at selskapet vært et tap selskapet var ansvarlig for. Selskapet skulle således være ansvarlig for utgiftene ved å avverge faren.

Sikrede slo full revers på en fritidsbåt for å unngå sammenstøt med en fortoybåt på sjø inn over motoren, og den ble skadet. I en rapport fra et dykkerselskap ble det påpekt at sikrede hadde opptrådt meget uaktsomt og selv hadde skapt den situasjonen. Nemnda la til grunn at dette ville føre til erstatningsplikt for selskapet, men at sikrede hadde opptrådt grovt uaktsomt forut for eventuelt sammenstøt med trosser imidlertid ikke prøve skyldgraden.

Uttalelsen ble gitt etter FAL'30, der sanksjonene etter fremkallelisen ble mindre skjønnspregede enn de er nå under FAL'89. I tillegg var

slik at selskapene som et ledd i prevensjonen ofte vilkårsfestet at grov uaktsom fremkallelse ville føre til ansvarsfrihet.¹³⁷

Nemnda ga uttrykk for en fornuftig tankegang i dette tilfellet. Det kan ikke være rimelig å pålegge selskapet å erstatte redningsomkostningene ved å avverge det tapet selskapet ikke er ansvarlig for. Hovedregelen må således være at i hvert fall dersom sikrede *forsettlig* har fremkalt den fare som truer med å lede til skade, må han dekke omkostningene ved tiltakene selv.¹³⁸

3.4.3 Hel eller delvis erstatning

Mer problematisk blir spørsmålet når sikrede har opptrådt grovt uaktsomt. I disse tilfellene åpner som sagt FAL for både en delvis reduksjon og helt bortfall av selskapets dekningsplikt, jfr. FAL § 4-9 annet og tredje ledd. Dersom det er brudd på en sikkerhetsforskrift som fører til at faren for skade oppstår, kan også lavere skyldgrad føre til reduksjon eller bortfall av ansvaret, jfr. § 4-8 annet punktum. Reaksjonen er altså bl.a. avhengig av skyldgraden, skadeforløpet og forholdene ellers, slik at mellomløsningene fort kan bli resultatet. Spørsmålet som reises er dermed om og eventuelt hvordan en slik skjønsmessig reduksjon vil virke inn på ansvaret for redningstiltakene.

I § 4-8 heter det at forbeholdet om reduksjon ved overtredelse av en sikkerhetsforskrift ikke kan gjøres gjeldende "dersom det ikke er noe eller bare lite å legge sikrede til last". I § 4-9 tredje ledd heter det at selskapet ikke kan benytte fremkallelse-reglene "ved en uaktsomhet som ikke er grov". Den skjønsmessige vurderingen ligger likevel til grunn i begge tilfellene, og det er derfor ingen grunn til noe prinsipielt sondering i den videre drøftelse.

De to løsninger som synes nærliggende er enten full eller delvis erstatning av kostnadene FAL selv gir ingen løsning på spørsmålet, og jeg kan heller ikke se at det er drøftet i forarbeidene. Der problemet er blitt reist i teorien etter FAL'89, har løsningen at det kan ytes delvis erstatning blitt forkastet, idet det hevdes at denne regelen blir noe "løs".¹³⁹ Delvis erstatning er jo basert på tildels vage og ikke klart fastsatte kriterier, slik at en løsning som statuerer delvis erstatning kanskje kan virke noe tilfeldig.

Synspunktet bør imidlertid drøftes noe nærmere. For det første dag gjennomgående skjønnspreget, og gir i flere andre tilfeller delvis reduksjon av dekningen.¹⁴⁰ Dette kan tyde på at en slik reduksjon også i forhold til redningsomkostningene ikke behøver å være en

I FAL'30 het det i § 40 at dekningen skulle reduseres for de samme situasjoner der prinsippet om underforsikring kommer til gjennom henvisningen fra § 53 annet ledd annet punkt gjaldt det til redningsomkostninger.¹⁴¹ Løsningen med redusert dekning ikke være ny. Regelen i FAL'30 § 40 er imidlertid ikke tatt inn i forarbeidene er dette først og fremst fordi man i praksis avta underforsikringsprinsippet, og heller forsikret på førsterisiko.¹⁴²

Reduksjon av redningsomkostningene er også en løsning som d fremmet også i forhold til FAL'30. Fremkallelse-reglene sto her bl.a. også skulle tas hensyn til skyldgraden og forholdene ellers. I redningsomkostningene ble det sagt at ansvaret for redningsomkostningene "avgjøres i tråd med det som er fastslått i lovens § 18, 2 ledd".¹⁴³ tidligere villig til å redusere erstatningen av redningsomkostningene noe nytt ved FAL'89 som i så måte skulle tilsi en annen løsning på spørsmålet.

Dersom forsikringstilfellet hadde inntruffet og man måtte foreta vilkårene om redusert dekning ville man uansett måtte avkortningens størrelse. Flesteparten av de forhold som er med graden av avkortningen vil foreligge også på oppgjørstidspunktet omkostningene. Det kan da ikke være særlig mer komplisert å erstatningen forholdsmessig.

Rimelighetsbetraktninger taler også meget sterkt for at man også i redningsomkostningsdekningen. Det bør også i denne sammenheng at ikke selskapet ubetinget skal bli ansvarlig for hele tapet som s

¹⁴⁰ Se som eksempel FAL §§ 4-2, 4-9 jfr. 4-12, 13-2 og 13-9

¹⁴¹ WILHELMSSEN side 221 og SELMER side 323 Dette er også en del av problemet hva som skal ske dersom tiltaket tar sikte på å redde både forsikrede og u forsikrede. Spørsmålet skal ikke drøftes her.

grove uaktsomhet. Det er også i denne forbindelse viktig at det foreligger et lojalt forhold mellom partene.

Et annet moment som har betydning i denne sammenhengen er at erstatningen av redningsomkostningene bygger på preseptoriske lovregler. Selskapet har dermed liten mulighet til å påvirke i hvilket omfang det skal påta seg risikoen for erstatningen av utgifter til skadeavvergende tiltak. I de tilfeller der selskapets egen interesse i det forestående tap er redusert gjennom sikredes subjektive forhold, bør det også ha en mulighet til å kunne redusere erstatningen.

Hva som skal dekkes som redningsomkostninger skal fastsettes ut fra erstatningsrettslige beregningsprinsipper. Også innenfor den alminnelige erstatningsrett er det slik at erstatningen kan reduseres dersom skadelidtes medvirkning tilsier det, eller dersom ansvaret kan virke urimelig tyngende for skadevolderen etter lempingsreglene.¹⁴⁴ Disse prinsippene bør man således også kunne ta med seg inn under reglene om redningsomkostninger, i hvert fall så langt at man ikke avskjærer muligheten for at det kan skje en reduksjon.

Synspunktene som er gjennomgått ovenfor gjør seg først og fremst gjeldende ved de høyere skyldgradene. Imidlertid er også skyldgraden i seg selv enn viktig del av det som skal vektlegges under vurderingen av om selskapet i det hele tatt kan redusere dekningen. Dette hensynet skulle således være ivaretatt allerede.

Konklusjonen må derfor bli at selskapene i prinsippet kan redusere erstatningen av redningsomkostninger delvis der faren eller skaden skyldes sikrede selv.

Kapittel 4. Krav om at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter

4.1 Innledning

Det at faren er overhengende er ikke nok til å karakterisere redningstiltak. I tillegg må man kunne kreve at det tiltaket innebærer noe utover det normale og alminnelige. I FAL § 6-4 er det foreslått at dersom sikrede "iverksetter tiltak under forhold som nevnt i § 6-4, og disse tiltakene hadde en ekstraordinær karakter", vil selskapet kunne redusere de tap dette eventuelt måtte medføre.

Dette fører til at også tiltakets art må vurderes før man kan påberøp seg erstatning, dersom altså kravene til faregraden er oppfylt. Dette er dette med på å skille alminnelig skadeforebyggelse og andre tiltak ut fra de "rene" redningstiltakene.

Kravet om at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter og at faren er overhengende har ifølge forarbeidene en sammenheng seg i seg selv, og derfor ses nærmere på hva denne sammenhengen eventuelt består i. Betydning den i så fall får Dette vil bli behandlet under punkt 4.5.

Begrepet "ekstraordinært" er i seg selv ikke noe presist uttrykk, og det er ikke være mulig å gi noen klar definisjon på hva det innebærer. Dette er behandlet flere steder i litteraturen, men da særlig i forhold til skadevolderens ansvar. Nedenfor vil jeg derfor se noe nærmere på hva kravet til ekstraordinær karakter innebærer i forhold til FAL.

4.2 Bakgrunnen for kravet

Som et gjennomgående prinsipp er det viktig ved behandling av skadevolderens ansvar å finne kriterier som gjør at man kan skille dem fra de påregnelige kostnader som påløper. Dette vil være driftsutgifter

kostnader som sikrede må bære selv. Kravet om at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter er et forsøk på å kvalifisere dette skillet, slik at ikke alle utgifter ved skadeforebyggelse blir forsøkt veltet over på selskapene. I forarbeidene er dette først og fremst karakterisert som "grensen mellom skadeforebyggelse og redning".¹⁴⁷

Kravet om tiltakets ekstraordinære karakter var ikke tatt inn i lovteksten i FAL'30. Det ble likevel i praksis tolket inn som et vilkår.¹⁴⁸ Kravet ble imidlertid tatt inn i lovteksten til FAL'89 uten noen nærmere kommentar. Jeg antar at dette skyldes at kravet i seg selv ikke var særlig omstridt. Det kan på denne bakgrunnen også antas at det ikke innebærer noen realitetsendring, slik at også på dette området vil praksis fra før lovrevisjonen være relevant.

Kravet om tiltakets ekstraordinære karakter gjelder også i dansk og svensk rett selv om det heller ikke der er tatt direkte inn i loven.¹⁴⁹ Det innfortolkes altså slik som det ble gjort i Norge under FAL'30

Det er usikkert når man begynte å innfortolke vilkåret i klartekst. I Grundts lærebok fra 1939 dukker spor av slike tanker opp. Her heter det om faregraden i FAL at den "må være så alvorlig at den krever særlige tiltak".¹⁵⁰ Jeg kan ikke se at kravet uttrykkelig er blitt lagt til grunn i praksis før ved revisjonen av NSPI i 1960-årene. Det er naturlig å anta at formuleringen er hentet fra YAR regel A. Her heter det at man kun dekker felleshavaribidrag dersom det er snakk om "extraordinary sacrifice or expenditure".

I forarbeidene til FAL konsentreres det på forskjellen mellom vanlige vedlikeholdsomkostninger og redningstiltak.¹⁵¹ I forhold til kaskoforsikringen innen sjøforsikring er det sagt at det "primære formål med denne kvalifikasjonen er å utelukke erstatning for ordinære driftsutgifter".¹⁵²

Denne fokuseringen synes noe snever. Det kan ikke være riktig å bare konsentrere seg om *vedlikehold* som motstykke til hva som er et ekstraordinært tiltak. Også i de tilfeller der det er snakk om ren fareavverging vil det være et

¹⁴⁷ NOU 1987:24 side 117.

¹⁴⁸ SELMER side 330 flg, og også NOU 1987:24 side 123, der det heter at et "slikt vilkår gjelder også i dag, selv om det ikke er sagt uttrykkelig i gjeldende lov".

¹⁴⁹ Se HELLNER side 189. Her heter det at "Bestammelserna om ersättning for raddningsåtgärder torde endast vara tillämpliga på sådana handlingar, som skiljer sig från det normala handhavandet av den försäkrade egendomen...". Se også LYNGSØ side 320.

krav om at tiltaket er ekstraordinært. Om sikrede eller forsikringsgjeldende en alminnelig faresituasjon, vil det således kreves mye før man kan anta at det skal å være ekstraordinært.¹⁵³

Dersom tiltaket blir ansett for å være et redningstiltak, vil det derfor påløper være selskapets ansvar. Det må således ligge som en forutsetning at ikke selskapet skal bli ansvarlig for sikredes mer eller mindre store utgifter. Kravet om at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter må således å sørge for at slike kostnader ikke faller inn under selskapets ansvar.

Som et eksempel til illustrasjon kan man bruke en avtale om sjøforsikringsretten. Det er storm, og overhengende fare for havet har nå frem til nå har gått utenskjærs. For å komme unna stormen må skipet gå innenskjærs, og pådras dermed omkostninger ved fremdrift. Slikt tilfelle ser vi betydningen av kravet om at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter. Det å legge om kursen er et ordinært tiltak som selskapet og assurandøren skal ikke være ansvarlig for merkostnadene ved.

Det er i seg selv viktig å finne et avgrensingskriterium for selskapenes ansvar blir for vidt. Selskapene svarer jo for den samlede forsikringssummen, og det vil i den sammenhengen være rimelig å sette et kriterium som begrenser ansvaret til det som det er rimelig å kunne dekke. Kvalitative krav til tiltakenes karakter vil være med på å begrense ansvaret.

4.3 Generelt om hva kravet til ekstraordinærhet innebærer

Alminnelig språkbruk tilsier at kravet til ekstraordinærhet innebærer at tiltaket skal være noe utenom det vanlige, påregnelige eller forventede. I behandlingen av denne typen uttrykk er ytterpunktene oftest grensetilfeller, mens det å trekke grensene medfører vanskeligheter. Det er derfor noe generelt utover det opplagte om hva som ligger i ordlyden av kravet som går vil derfor best kunne illustreres gjennom eksempler.

I forarbeidene har man som nevnt prøvd å konkretisere kravet til ekstraordinærhet noe.¹⁵⁵ Her heter det at "vanlige vedlikeholdsmkostninger og tap som følge av ordinære skadeforebyggende tiltak" ikke erstattes.

Uttalelsen må utvides noe, idet den kun peker på enkelte sider ved begrepet. Det er ikke alle forhold som kan kreves dekket, selv om det ikke er naturlig å snakke om vedlikehold. På mange måter har NSPI'64 vært nærmere målet gjennom å karakterisere hva som ligger i dette begrepet enn det FALs forarbeider har gjort. I NSPI tok man inn kriteriet om at tiltaket også skulle være *upåregnelig*.¹⁵⁶

Rent teknisk er uttrykket "tiltaket hadde ekstraordinær karakter" et noe mildere uttrykk enn om ordlyden hadde vært f.eks. "ekstraordinært tiltak". Det å henvise til en handlings *karakter* vil kunne føre til at ikke vilkåret er så fastlåst som det ellers fort kan bli. Tiltakets karakter angir en videre vurdering enn om man bare skulle vurdert tiltakets art isolert. Ordlyden åpner således for en bredere vurdering av forholdene rundt selve tiltaket. Man bør derfor ikke legge en altfor streng og formalistisk norm til grunn.

Det er ikke enkelt å finne gode eksempler på hvilke tiltak som *typisk* vil falle inn under begrepet. Det er også her en konkret vurdering som må gjøres, og om isolert sett relativt like tiltak er ekstraordinære kan variere fra sak til sak.

Fra Forsikringskadenemndas praksis kan hentes FSN 1439 som et eksempel på et tiltak som ble ansett for å være ekstraordinært.

Sikrede, et transportfirma, skulle transportere oppdrettslaks med fly til USA. Den ferske fisken var akkurat levert da sikrede fikk kjennskap til at det faste charterflyet som fraktet laksen til USA hadde tekniske problemer, og ikke kunne dra. Det var ikke mulig å skaffe annen transport fra Norge, og løsningen ble å chartre inn et fly fra USA, for så å bringe lasten med flyet tilbake. Selskapet var enig i at dette var den mest fornuftige og økonomisk forsvarlige løsningen, men mente at charteringen ikke var av en ekstraordinær karakter.

Sikrede fikk imidlertid medhold av nemnda i at dette var et ekstraordinært tiltak, og dermed erstatningsmessig.

Det å chartre inn et fly fra den andre siden av jordkloden for å unngå kvalitetsforringelse må kunne anses som et tiltak av ekstraordinær karakter. Dette er hverken en påregnelig handling eller et tiltak som etter sin art anses å ligge innenfor det alminnelige.

Et annet eksempel til illustrasjon av hva som kan være et eksempel hentet fra svensk forsikringspraksis.¹⁵⁷

Forholdet i SkVn 40/1988 var at det hadde vært innbrudd i sikredes bilknust, og det var ikke mulig å få satt inn ny rute der nede. Politiet oppfordret parkere bilen i en overvåket garasje/parkeringshus. De ekstra utgifter nemnda ansett for å være redningsutgifter.

Også i forhold til norsk rett må dette være en riktig vurdering påregnelig eller ordinær omkostning at man kun kan sette i bruk et bevoktet parkeringshus.

4.4 Upåregnelighet som vilkår

4.4.1 Innledning

Innen sjøforsikringen har man prøvd å konkretisere vilkåret i et eksempel hva FAL gjør. I NSPI'64 § 68 het det at "foranstaltningene, i forbindelse med reise, lastens art og de omstendigheter som forelå da reisens art var upåregnelige eller hadde en ekstraordinær karakter".

Denne formuleringen er ikke tatt med i NSPI §§ 4-8 og 4-12. I Motivene til NSPI er dette begrunnet i at planen nå ikke lenger gjelder for P&I forsikring, og at det ligger lenger er nødvendig med denne oppramsingen. Det sies imidlertid videre at i NSPI vil være av betydning "i den konkrete vurdering av hva slags tiltak som er

Formuleringen er med på å gi holdepunkter til vurderingen av tiltakets art. I følge planen skal det legges vekt på påregneligheten ved reisen begynnelsen. Ordlyden i seg selv taler for at kravet til ekstraordinær påregnelighet er alternative, siden planen bruker uttrykket *eller* på likevei å ha tolket seg bort fra ordlyden her, idet det heter at "gjennom" for å anse vilkårene for å være kumulative og ikke alternative. Dette kan dermed bli at tapet ikke vil være erstatningsmessig som en redning selv om tiltaket kan karakteriseres som ekstraordinært, så lenge det er påregnelige tiltak vil dermed alltid være driftsutgifter. Løsningen er akseptert i praksis.

Det sies også at selv om tiltaket er upåregnelig, vil ikke assurandøren være erstatningsansvarlig dersom det ikke er ekstraordinært. Dette kravet vil altså gjelde uansett. Jeg vil anta at dette gjelder i dag også, med bakgrunn i motivenes uttalelse.¹⁵⁹

Spørsmålet blir således hvilken innvirkning disse betraktningene har på tolkningen av hva som kreves av tiltakets art etter FAL. Dette vil bli behandlet i neste punkt.

4.4.2 Upåregnelighet som vilkår etter FAL

I FAL § 6-4 er det etter ordlyden kun et krav om at tiltaket er ekstraordinært. Det kan imidlertid stilles spørsmål om det likevel kan tolkes slik at det også må være upåregnelig, slik det er innen sjøforsikringen.

I forhold til landjordforsikringen er noe av problemet at det er vanskeligere å finne det konkrete tidspunkt for når påregneligheten skal vurderes. Innenfor sjøforsikring var dette lagt til det tidspunkt "da reisen ble tiltrådt". Noe slikt klart ståsted har man ikke under FAL. Her dekker den samme regelen flere forskjellige forsikringstyper. Innholdet må derfor nødvendigvis også variere.

Hovedregelen må her være at tiltaket må vurderes i forhold til den normale situasjon for forsikringstakeren, eller i forhold til bedriftens alminnelige drift. Et eksempel på at en slik vurdering blir gjort kan være FSN 1465.

Vannet i sikredes hus hadde svært lave PH-verdier, som tæret på vannledningene og rørsystemet. Det ble derfor nødvendig å skifte hele systemet. Nemnda karakteriserte dette som ordinære tiltak for å begrense fremtidige skader.

Vannets PH-verdi hadde vært påvist som lav flere ganger. Det måtte derfor være påregnelig at rørsystemet på et eller annet tidspunkt måtte byttes ut. Man må også kunne legge til grunn at vannledninger bare har en viss levetid, og må byttes på et eller annet tidspunkt. Avgjørelsen må av den grunn være riktig.

Under drøftelsene av hva som ligger i kravet til ekstraordinærhet er det vanligste eksempelet i forhold til FAL hentet fra Rt. 1925 s. 513.¹⁶⁰

Her var forholdene at sikrede bråbremsset for å unngå å kjøre på et l... som en følge av dette påført skader. Denne skaden kreves dekket som Høyesterett frikjente selskapet under henvisning til at bilføreren hadde skade andre.

Det er bred enighet i litteraturen om at begrunnelsen er feil... riktig. Man har svært ofte en slik handleplikt, og dette kan d... argument i seg selv. Det som er poenget her, er at det å brå... en så vanlig, alminnelig og påregnelig foreteelse, at det ikke... legge omkostninger ved dette over på selskapene.

Det er videre relativt bred enighet om at dersom bilføreren i... inn i fjellveggen, vil dette etter omstendighetene medføre a... karakteriseres som ekstraordinært.¹⁶¹ Forutsetningen må h... forsvarlig handling. Dersom den forsvarlige handlingen er a... det å kjøre av veien i stedet føre til at selskapet erstatter kost... på denne løsningen er FSN 274.

Også her var forholdet at bilføreren gjorde en manøver for å unngå å kjøre... i veibanen. Her valgte føreren i stedet å kjøre av veien for ikke å skade... telefonstolpe, og skadene den dermed ble påført måtte i følge nemnda ers...

Avgjørelsene er i faktum relativt like, men er egnet til å... mellom erstatningsbetingende redningstiltak og tap sikrede m... bevisst kjøre av veien for hundre en skade vil gjennomgåe... normal og påregnelig handling ved bilkjøring.

For landjordforsikring må dette innebære at man må se etter... påregnelige innen den forsikringstype man er innenfor. Det kan... enkelte forhold vil være alminnelige i en situasjon, men ek... annen. Et eksempel på dette kan være forholdene i FSN 875.

Her hadde sikrede hadde gravet ut grustak i nærheten av noen kraftmaste... fare for å rase ut. Sikrede fikk dom mot seg, slik at han ble ansatt for å... utgiftene ved å flytte og sikre mastene. Han fikk imidlertid ikke medh... dette kunne kreves erstattet som redningsomkostninger etter FAL.

Dette må bl.a. være begrunnet i tiltakets påregnelige karakter. N... resultatet med at sikrede var "klar over eller burde være k... graving kunne medføre fare for stolpene, og det adekvate og no...

å hindre skade (...) var nettopp å flytte disse". Flyttingen av stolpene vil derfor ikke kunne anses å være ekstraordinært.

Vi kan imidlertid tenke oss et annet eksempel, der det har vært lynnedslag i en kraftmast, slik at den må sikres for ikke å skade et drivhus. Dette vil etter forholdene ikke være påregnelig, og må kunne anses å være et ekstraordinært tiltak. Det meste taler derfor for at man ved vurderingen av tiltakets karakter kan legge til grunn at det gjelder et krav om at tiltaket også skal være upåregnelig.

4.5 Forholdet mellom faregraden og kravet om at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter

Det er uttalt både i forarbeidene og i teorien at det er en klar sammenheng mellom kravet til overhengende fare og at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter.¹⁶² Det må derfor stilles spørsmål om hva denne sammenheng består i, og hvilken betydning den eventuelt har.

Vilkårene er kumulative i den forstand at dersom et av dem ikke er oppfylt, vil ikke sikrede ha rett på erstatning fra selskapet. Sett fra den siden har det ingen betydning hvilket vilkår man begrunner avslaget med.

Imidlertid vil forholdet mellom de to kravene kunne ha en viktig betydning i en annen relasjon. Kravene er til en viss grad proporsjonale; dersom vi står overfor en særskilt fare, vil man nok kunne kreve noe mindre av hva som skal til før man karakteriserer tiltaket som ekstraordinært. Til en viss grad er det nok også omvendt. Om man iverksetter et særlig spesielt tiltak i en situasjon der det er tvilsomt om faregraden er høy nok, vil dette kunne være et sterkt argument for å karakterisere handlingen som et redningstiltak.

Poenget i denne sammenhengen er at hva som er ekstraordinært er en *relativ størrelse* slik at vurderingen av den må knyttes opp mot den situasjonen sikrede eller forsikringsgjenstanden befinner seg i. Hva som er ekstraordinært vil således også måtte variere innenfor den enkelte forsikringstype og mellom de enkelte saker.

¹⁶² NOU 1987:24 side 117 og BULL side 327. I sistnevnte heter det at det "mange ganger kan være

Det at tiltakets art må knyttes opp mot faregraden knyttes opp mot Porsangerdommen.¹⁶³ I denne saken var det meget stor tvil om det var alvorlig nok eller ikke. Krav til tiltakets karakter ble ikke berørt i avgjørelsen. Det har tidligere vært uttrykt at det ikke er tvilsomt at flyttekostnadene for "Porsanger" ikke er redningsomkostninger, fordi flyttingen ikke hadde en ekstrastor betydning.

Jeg tror ikke spørsmålet er så klart som det her ble lagt opp til. Det er allerede i opplag, og det å flytte det derfra til et annet opplag, under bedre forutsetninger for videre reparasjon, kan ikke anses som et ekstraordinært tiltak. Forsåvidt representerer "Porsanger" et grensetilfelle, der den beste løsningen burde være.

Særlig er dette tydelig i en situasjon der det har vært meget alvorlig fare. Faren var av en så alvorlig grad at det i det hele tatt ville være et redningstiltak på assurandørens vegne. Jeg mener likevel at det dithen at det å flytte skipet i en slik situasjon ikke ville være et ekstraordinært tiltak. I en krigssituasjon vil det være påregnelig å flytte skip unna fare.

Et annet av de "klassiske" eksemplene fra sjøforsikringen er hvordan faresituasjonen kan påvirke synet på tiltakets karakter. Dersom det er i seg selv et ordinært tiltak, men dersom det blir kastet ut av vannet, har alvorlige maskinproblemer, vil det lett kunne anses å være et ekstraordinært tiltak.¹⁶⁵

Det kan derfor være aktuelt å stille spørsmål om man også kan snakke om det foreligger en *normal fare* eller ikke. Dersom man snakker om alminnelige, påregnelig og "dagligdags" fare, vil det kreves særskilt grunnlag for å karakteriseres som ekstraordinært. Også i denne sammenheng kan man med seg at det er det tilfeldige man tegner forsikring mot, som

¹⁶³ ND 1946 s. 266. For referat av faktum, se under punkt 2.3.4 ovenfor.

¹⁶⁴ BUGGE side 11 og 13. På side 11 heter det at assurandøren nok med hell ville ha flyttingen var en foranstaltning som etter sin art skulle bekostes av redningsomkostningene.

etter § 6-4 bare omfatter en "upåregnelig, ekstraordinær og meget nærliggende fare".¹⁶⁶

Dette er for så vidt også en del av drøftelsen av hva som ligger i at faren skal være "overhengende". Det vises her til kapittel 2.

Poenget i denne sammenhengen er at jo mer spesiell og upåregnelig faren er, jo mindre skal det til før man kan karakterisere tiltaket som ekstraordinært. Et eksempel til illustrasjon kan være den situasjon at man går i fart i Svalbardtraktene om vinteren. Dersom skipet da skulle komme i fare for å fryse inne, vil ikke dette være en type fare som kan føre til at sikrede får erstattet redningsomkostninger. Man må regne med at risikoen for å fryse inne er så stor, at sikrede må bære omkostningene ved dette selv.

Eksemplet illustrerer således at sikrede ikke vil få erstatning for tiltak ved en faresituasjon som er normal, jfr. dommen i Rt. 1925 s. 513 som nevnt ovenfor. Faren for å kjøre på noen som bilfører er så vanlig, at det må særdeles mye til før tiltaket blir å anse som et redningstiltak.¹⁶⁷ Faregraden vil således også kunne spille inn ved vurderingen av tiltakets karakter.

4.6 Kort om begrepets hensiktsmessighet

Kravet til at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter er et skjønnsmessig uttrykk, som fører til vanskelige vurderinger i praksis. Som det er vist ovenfor kan det være meget vanskelig å trekke grensene. Løsningene blir ofte kasuistiske, og forutberegneligheten tilsvarende lav. Det kan være vanskelig både for sikrede, selskapene og andre lovanvendere å avgjøre om tiltaket kan karakteriseres som ekstraordinært eller ikke. På bakgrunn av disse vanskeligheter er det nærliggende å stille spørsmål om vilkåret er hensiktsmessig.

I den nemndspraksis som foreligger er kravet til ekstraordinært tiltak ikke viet stor oppmerksomhet. I de tilfeller der nemnda pålegger selskapene ansvar blir det

¹⁶⁶ ARNTZEN i TfR side 147. Hos BUGGE heter det på side 13 at erstatning for redningsomkostninger ikke er aktuelt der det gjelder avverging "av en fare som er normal".

sjelden drøftet, kun konstatert.¹⁶⁸ Ved avslagene er det faregraden som dominerer.¹⁶⁹ I uttalelser gitt etter FAL's sjeldnere tatt opp, selv om kravet gjaldt i praksis.¹⁷⁰ D lovanvendere til en viss grad kvier seg for å konkretisere grensene går.

Som et eksempel på at dette kan føre til avgjørelser og vanskelige å forstå kan vises til FSN 2485.

Saken dreide seg om en vannlekkasje hvor det var nødvendig å slå av vannproblemer med å lokalisere hovedstoppekranen. Sikrede ble påført store kostnader etter at den var funnet måtte graves opp i nabosens hage. Nemnda uttaler at dekningsmessig, og at det var nødvendig å komme til stoppekranen. Begrunnelsen for selskapets ansvar var etter nemndas oppfatning at sammenheng mellom skaden og nødvendige utgifter for å finne stoppekranen ble ansett for å være et redningstiltak.

Hverken kravet til overhengende fare eller ekstraordinært grunnleggende begrunnelsen. Uttalelsen er uheldig av flere årsaker. For det tvilsomt om resultatet er riktig. Det kommer ikke klart frem om en reparasjon eller om det var snakk om skadebegrensning. Det heller ikke særlig heldig at begrunnelsen kun ser på årsaken til skaden mellom skaden og utgiftene. Ved bare å konstatere at det er sammenheng ser nemnda ut til å ignorere både kravet til at skaden og kravet om at tiltaket skal være ekstraordinært.

Dersom vilkåret om at tiltaket skal ha en ekstraordinær karakter å vurdere at lovanvendere ikke benytter det i sine begrunnelse lite hensiktsmessig situasjon. Det vil kunne føre til en uheldig Forsikringsskadenemnda er villig til å ta standpunkt til vil sakene. En må anta at det ville være i de fleste interesse om sine uttalelser kunne bidra til nærmere kjennskap til ekstraordinærhet innebærer i forhold til FAL § 6-4.

Begrunnelsen for vilkåret er jo bl.a. at man skal søke å skille vedlikeholdsutgifter og de normale driftsutgifter fra de eg

¹⁶⁸ Se som eksempel FSN 2266, 2265 og 1741.

¹⁶⁹ Se som eksempel FSN 2541, 1924, 1731 og 1465. I FSN 1465 heter det at avslaget at det dreide seg om "ordinært tiltak for å begrense skaden".

omkostninger. Grensen er meget viktig, og det er derfor nødvendig med et krav som kvalifiserer tiltakets karakter. Det er mulig at vilkåret hadde blitt mer hensiktsmessig om man i lovteksten hadde tatt inn at tiltaket må være upåregnelig, slik det var gjort i NSPI'64.

LITTERATUR

ARNTZEN i Tfr

Andreas Arntzen, Forsikringsavregler om selskapenes ansvar for Tfr 1963, side 135 - 164.

BUGGE

Hans Christian Bugge, Sjøassuranseregler for redningstiltak, Norsk Forsikringsforenings publikasjoner nr. 27, Oslo 1964.

BULL

Hans Jacob Bull, Studiemateriale for 5. utgave, Oslo august 1997.

BULL i AfS

Hans Jacob Bull, Forsettskravet ved redningsforanstaltninger, Arkiv for Sjørettsforskning, nr. 12, side 45 - 76.

BULL, Sjøforsikring

Hans Jacob Bull, Sjøforsikringsretten, Oslo 1993.

BRÆKHUS & REIN, Kasko

Sjur Brækhus og Alex Rein, Håndboken i kaskoforsikring, Oslo 1993.

BRÆKHUS & REIN, P&I

Sjur Brækhus og Alex Rein, Håndboken i P&I forsikring, 2. utgave, Arendal 1994.

FALKANGER & BULL, Sjørett

Thor Falkanger og Hans Jacob Bull, Sjørettsretten, 4. utgave, Oslo 1995.

GRUNDT

Theodor Grundt, Lærebok i norsk sjørett, Oslo, 1939.

HELLNER

Jan Hellner, Forsikringsrett, 2. utgave, Oslo 1965.

LINDELL-FRANTZ

Eva Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringsersättning, Lund, 1996.

LYNGSØ

Preben Lyngsø, Dansk Forsikringsretten, København 1994.

LØDRUP

Peter Lødrup, Lærebok i erstatningsretten, Oslo 1995.

NYGAARD i TFR	<i>Nils Nygaard, Ansvar for naudhandling i norsk erstatningsrett, TFR 1974 side 245 - 289.</i>
SELMER	<i>Knut S. Selmer, Forsikringsrett, 2. utgave, Oslo 1982.</i>
SØRENSEN	<i>Ivan Sørensen, Forsikringsret, 2. udgave, København 1997.</i>
WILHELMOSEN	<i>Trine-Lise Wilhelmsen, Egenrisiko i skadeforsikring, Oslo 1989.</i>

P&I	Protection and Indemnity Insurance
RG	Rettens Gang
Rt.	Norske Rettstidende
sjøl	Sjøloven av 24. juni 1994 nr. 39
skl.	Lov om skadeserstatning av 13. juni 1994
SkVn	Skadeförsäkringens villkorsnamnd
YAR	York-Antwerpen reglene 1994

FORKORTELSER

Afs	Arkiv for Sjørett
AK	Kendelse afsagt af Ankenævnet for Forsikring
AKN	Avkortningsnemndas uttalelse
FAL	Forsikringsavtaleloven av 16.juni 1989 nr. 69
"Forsikring"	Tidsskriftet forsikring (dansk forsikringsjuridisk tidsskrift)
FSN	Forsikringskadenemndas uttalelse
HR	Norges Høyesterett
Motiver til NSPI	Motiver til Norsk Sjøforsikringsplan av 1996, versjon 1997
ND	Nordiske Domme i Sjøfartsanliggender
NOU	Norges Offentlige Utredninger
NSPI	Norsk Sjøforsikringsplan av 1996, Rederplanen
NSPI'64	Norsk Sjøforsikringsplan av 1964
○	○

DOMMER OG NEMNDSAVGJØRELSER

<i>Dommer</i>	
Rt. 1925 s. 513	s. 62, 66
Rt. 1974 s. 140	s. 23
Rt. 1995 s. 1515	s. 30
Rt. 1996 s. 907	s. 43
RG 1983 s. 1052	s. 20
ND 1946 s. 266	s. 31, 65

Uttalelser fra Forsikringskadenemnda

FSN 274	s. 63	FSN 1268	s. 14
FSN 396	s. 30, 50	FSN 1436	s. 42
FSN 625	s. 51, 52		

FSN 875	s. 30, 63	FSN 1465	s. 27, 62
FSN 1010	s. 51	FSN 1731	s. 39
FSN 1013	s. 53	FSN 1741	s. 41
FSN 1040	s. 38, 41	FSN 1924	s. 24, 25, 27
FSN 1049	s. 47	FSN 2265	s. 36, 41, 49
FSN 1058	s. 39	FSN 2266	s. 41, 49
FSN 1182	s. 38, 40	FSN 2485	s. 67
FSN 1220	s. 27	FSN 2541	s. 19, 27
FSN 1235	s. 41		

Andre nemndsavgjørelser

AK 24.609	s. 40
AK 24.953	s. 40
AK 2443	s. 35

Nr. 39.	<i>Gunder Egge</i> : Lovvalget i erstatningsrett (Internasjonal erstatningsrett.)
" 40.	<i>Ivar Hole</i> : Ansvarsfraskrivelse i massekrav
" 41.	<i>Jan Hellner</i> : Bør vi søke overvinna ansvar for forsikringen?
" 42.	<i>Erik Martens</i> : Driver våre domstoler aktsomt kravet for langt?
" 43.	<i>Thor Bryn</i> : Skatt og skadeforsikring.
" 44.	<i>C. Stub Holmboe</i> : Foreldelse og erstatningskrav i forsikringskrav.
" 45.	<i>Johs. Andenæs</i> : Rettsteori og rettspraksis
" 46.	<i>Knut K. Selmer</i> : Forsikringsvilkårene - vilkår eller salgsvare?
" 47.	<i>Nicolai B. Herlofson</i> : Gjenoppbygningsplikt i brannforsikring.
" 48.	<i>Arne Bech</i> : Entreprenørkontrakter - risikofor ansvar.
" 49.	<i>Tore Sandvik</i> : Ansvar for skadevoldende egenskaper
" 50.	<i>Peter Lødrup</i> : Skadelidtes stilling hvorved frivillig har utsatt seg for en risiko.
" 51.	<i>Jørgen Trolle</i> : På vej mod det objektive i erstatningsrett eller tilbake til naturen.
" 52.	<i>Karsten Gaarder</i> : Erstatningsregler i opplysningssaker og konkurranseretten.
" 53.	<i>Harry Gulbrandsen, Egil Anonsen, Nils P. Simonsen, Axel Heiberg</i> : Invaliditetsvurdering og erstatningsutmåling.
" 54.	<i>Bertil Bengtsson</i> : Om ansvar for läkemedel
" 55.	<i>Peter F. Holst</i> : Styremedlemmers ansvar for uansvarlige selskaper.
" 56.	<i>Audvar Os</i> : Erstatningsansvar for skader og ulemper ved byggevirksomhet.
" 57.	<i>Andreas Arntsen</i> : Fremkallelse av forsikringstilfellet og overtredelse av sikkerhetsforskrifter - tanker om F.A.L.'s reaksjonsrett
" 58.	<i>Gunnar Nerdrum</i> : Arkitekters og rådgivende ingeniørers erstatningsrettslige stilling
" 59.	Uttalelser fra Forsikringsskadenevnden
" 60.	Uttalelser fra Forsikringsskadenevnden
" 61.	Uttalelser fra Forsikringsskadenevnden
" 62.	<i>Gunnar A. Engh</i> : Extraordinære tap, skadeinntale av tredjemanns tap og tredjemannens tap ved personskader.
" 63.	<i>Ole Steen-Olsen</i> : Produktansvaret i norsk erstatningsrett
" 64.	<i>Thomas Idsøe</i> : Bør forsikringsselskaper kunne gå konkurs? <i>Helge Myhre</i> : Kan prinsippet i forsikringslovens § 95 anvendes analogisk når assurant er konkurs? Med innlegg av <i>Helge Kvamme</i> .
" 65.	<i>Ketil Stene</i> : Om yrkesskade og yrkesskadeforsikring.
" 65.	<i>Jørgen Wilberg</i> : Erstatning for saksomkostninger
" 66.	<i>Asbjørn Kjønstad</i> : Folketrygdens særpremier i samfunnet.
" 67.	<i>Viggo Hagstrøm</i> : Læren om yrkesrisiko og identifikasjon i lys av nyere lovgivning
" 68.	<i>Hans Jacob Bull</i> : Erfaringer med FAL 1985 om de skjulte handlingsklausuler". Med innlegg av <i>Andreas Arntzen</i> .

- Nr.71. *Inga Andersen-Gott*: Opplysningsplikt i livsforsikring; Forsikringsskadenemndas praksis.
- " 72. *Bjørnar Eilertsen og Knut-Brede Kaspersen*: Taushetsplikt og personregisterlovgivning som ramme for forsikringsselskapenes virksomhet.
 - " 73. *Knut S. Selmer*: Forsikringstilfelle og renteplikt ved forsikring av uførekapital.
 - " 74. *Stine Aunbu*: Forsikringsavtalelovens regler for når et tiltak er å anse som et redningstiltak.
 - " 75. *Trine-Lise Wilhelmsen*: Forsikringsavtalelovens regler om meldefrist og foreldelse.